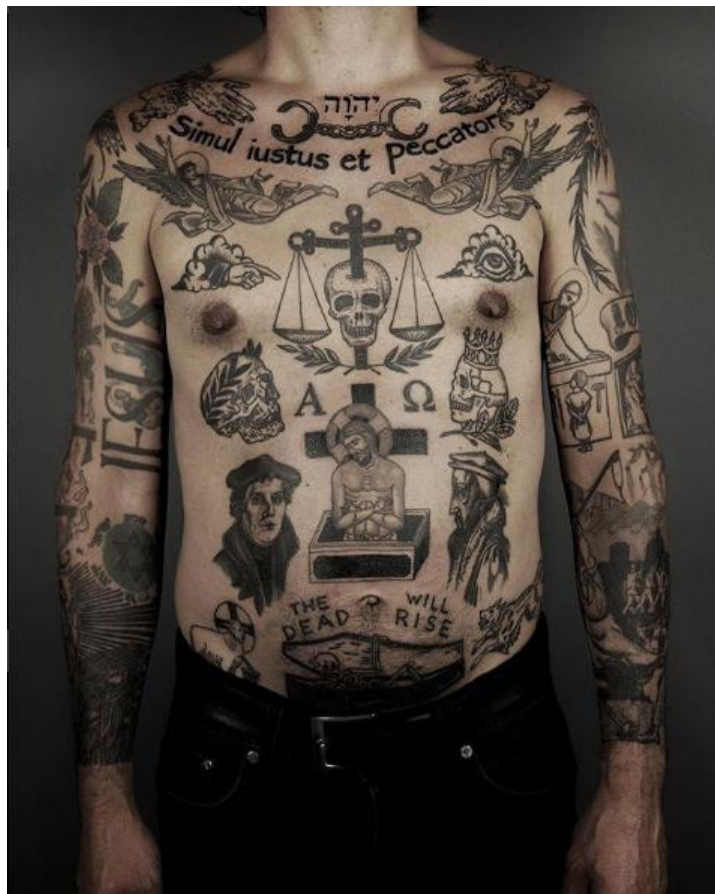

DET TEOLOGISKE
MENIGHETSFAKULTET

Merket for livet – merket for evigheten?

Kirkelige medarbeideres tatoveringer og hvordan de påvirkes av dem

Eivind Hildre Spilling

Veileder: Professor Gunnar Harald Heiene, dr. theol.

*Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved
Det teologiske Menighetsfakultet og er godkjent som del av denne utdanningen*

Det teologiske menighetsfakultet, 2017, høst.

AVH5040, Masteroppgave i kirkelig undervisning, (30 ECTS)

Master i kirkelig undervisning. Antall ord 22 455

Merket for livet – merket for evigheten?

Merket for livet - merket for evigheten? Tema: Hvilke symboler og motiver tatoverer kirkelige medarbeidere seg med? I hvilken grad fungerer tatoveringene som indre og ytre identitetsmarkører? Og hvordan påvirker de arbeidshverdagen?

Forsidefoto: Kennys overkropp tatovert av Christoffer Wøien (Instagram @chrisbluearms) ved Blue Arms Tattoo i Oslo (Instagram @bluearmstattoo). Foto brukt med tillatelse.

Illustrasjonsbildet brukt i figur 1-6 er et gratis clip art bilde merket for gjenbruk.

© 2017

Merket for livet – merket for evigheten?

Eivind Hildre Spilling

<http://brage.bibsys.no/mf/>

Sammendrag

I «Merket for livet – merket for evigheten? Kirkelige medarbeideres tatoveringer og hvordan de påvirkes av dem» har jeg gjort et kvalitativt forskningsarbeid ut fra problemstillingen «Hvilke symboler og motiver tatoverer kirkelige medarbeidere seg med? I hvilken grad fungerer tatoveringene som indre og ytre identitetsmarkører? Og hvordan påvirker de arbeidshverdagen?»

Jeg intervjuet seks informanter, tre kvinner og tre menn, med minst én religiøs tatovering. Det var fire prester, en ungdomsarbeider og en lærer ved en kristen folkehøgskole, og de var såkalte Millennials (født etter 1980). De fortalte hva de hadde tatovert hvor og hvorfor. De reflekterte også over hvordan deres tatoveringer var knyttet til deres indre og ytre identitet, og hvorvidt deres arbeid i kirken og kristne organisasjoner ble påvirket av dette.

Funnene ble kodet og analysert i lys av identitetsteori fra bl.a. Mead og Giddens, samt ved bruk av DeMello sitt begrep «tatoveringsnarrativer». Som et bakteppe for analysen ble det også presentert en historisk oversikt over tatoveringer generelt, og om kristnes forhold til dem spesielt.

Jeg fant at de kirkelige medarbeiderne tatoverte seg med religiøse symboler, i tillegg til symboler knyttet til ulike grupper (for eksempel pønk-miljøet), minnesmerker (dødsdato), interesser (G-nøkler og bandlogoer), estetikk (bare til pynt), m.f. Felles for nesten alle tatoveringene var det en historie eller et tatoveringsnarrativ knyttet til det. Det vil si at du kunne sjeldent få en fullstendig forståelse av en tatovering bare ved å se den, slik man kunne for eksempel med sjømannstatoveringer i det 19. århundre (hvor symboler hadde bestemte betydninger).

I disse fortellingene ligger det også en deler av personlige identitetsfortellinger (Giddens) som tatoveringen bli de synlige uttrykkene for.

Jeg fant også at de kirkelige medarbeiderne jeg snakket med, i svært liten grad hadde møtt på negative konsekvenser i forbindelse med jobb, på grunn av deres tatoveringer. Tvert imot fungerte de for flere som «icebreakers» og noen brukte dem aktivt i forkynnelse og formidling. Ikke minst var deres religiøse tatoveringer med på å støtte, utfordre og minne dem på deres tro.

English summary

In “Marked for life – marked for eternity? The tattoos of Church employees and how they’re affected by them” I’ve done qualitative research based on the research question “Which symbols and motifs do church employees get as tattoos? To what extent do the tattoos work as internal and external identity markers? And how do they affect their work situation?”

I interviewed six informants, three women and three men, each with at least one religious tattoo. There were four priests (within the Church of Norway), one youth pastor and one teacher at a Christian college (who was also a lay preacher), all were so called Millennials (born after 1980). They were asked what they had tattooed and why. They also reflected on how their tattoos were connected to their inner and outer identity, and how their work in the church and other Christian organizations had been affected by these.

The findings were coded and analyzed in light of identity theory from Mead and Giddens (to name a few), in addition to what DeMello terms “tattoo narratives”. As context for the analysis a historic overview of tattoos in general, and specifically how Christians have related to them, was presented.

I found that the church employees were tattooed with religious symbols, in addition to symbols connected to certain groups (e.g. the punk sub culture), memorial marks (death date), interests (treble clef and band logos), esthetics (just for decoration), etc. What almost all the tattoos had in common was that there was a story, or a tattoo narrative linked to them. I.e. one could seldom get a complete understanding of a tattoo just by looking at it, like you could with sailor tattoos in the 19th century (where symbols had specific meanings).

In these stories were also part of personal identity narratives (cf. Giddens “narrative of self), that the tattoos became visible signs of.

I also found that the church employees that I interviewed almost never encountered negative consequences at work due to their tattoos. On the contrary for several they worked as “ice breakers” and some used them in preaching and teaching. Last but not least their religious tattoos helped support, challenge and remind them of their faith.

Forord

For en som har jobba i kirka i mange år og tatt noen studiepoeng her og der ved siden av, så var det å skulle skrive masteroppgave en voldsom overgang. Så stor var den at jeg flere ganger begynte, men av ulike grunner ga opp underveis. Så da jeg fikk beskjed om at nå var det siste sjanse til å skrive, måtte jeg hive meg rundt, legge til rette og brette opp armene. Resultatet har du her:

En oppgave som er arbeidet med gjennom flere år, og som har vært både en glede og en frustrasjon å jobbe med. En glede fordi jeg synes temaet for oppgaven er spennende og intervjuene med informantene var knallinteressante. En frustrasjon fordi oppgaven har hengt over meg som en (tidvis mørk) sky som aldri helt blir borte, og fordi jeg gjennom arbeidet med denne oppgaven har lært at jeg er mer en akademisk sprinter enn en maratonløper.

Takk til veileder for nysgjerrighet på tema, takk til min arbeidsgiver for permisjon til å skrive oppgaven ferdig, takk til kollegaer, venner og familie som har tålt at jeg har vridd meg ved spørsmål om «hvordan går det med masteren?», takk til kjæresten som rømte landet i seks uker for å gi meg mulighet til å fokusere på å skrive masteren ferdig, og takk til mine to barn som både gir meg inspirasjon, latter og samtidig holder meg jordnær.

Jeg tror jeg kommer ut på andre siden av dette masterarbeidet litt klokere på hvem jeg er og hvem jeg ikke ønsker å være – og med en «craving» på nye «tattiser».

Innholdsfortegnelse

Merket for livet – merket for evigheten?	II
Sammendrag.....	III
English summary.....	IV
Forord	V
Innholdsfortegnelse	VII
1 Innledning.....	1
1.1 Bakgrunn og motivasjon.....	1
1.2 Avgrensning og problemstilling	2
1.3 Oppbyggingen av oppgaven	3
1.4 Metodiske valg	4
1.4.1 Forskningsdesign – og gjennomføring.....	5
1.4.2 Noen metodologiske utfordringer	6
1.5 Tidligere forskning på feltet og valg av litteratur.....	10
1.5.1 Utfordringer med forskningsfeltet og litteraturvalg.....	10
1.5.2 Hovedteoretikere	11
1.5.3 Forsking i norsk kontekst	12
1.5.4 Avhandlinger om emnet	13
2 Om tatoveringer, identitet og kristne.....	15
2.1 Tatovering før og nå – noen trekk	15
2.1.1 Overalt – alltid?.....	15
2.1.2 Middelalderen – «dark age» for tatovering i vesten?.....	16
2.1.3 Tatoveringer tilbake – for de høye og de lave.....	17
2.1.4 Tatovering i vesten blir født på ny	18
2.1.5 Tatovering i dag	19
2.2 Kristne og tatoveringer – «it's complicated»	20
2.2.1 Førkristen tid	20
2.2.2 Urkirken	21
2.2.3 Kristendommen blir statsreligion i Romerriket.....	22
2.2.4 Kristne ved tatoveringenes gjenintroduksjon til vesten	24
2.2.5 Kristne som minoritetsgrupper, majoritetskirke og misjonærer.....	25
2.2.6 Kristne og tatoveringer i dag	25

2.3	Identitetsteori og tatoveringer – ulike perspektiv	28
2.3.1	Identitet og refleksivitet – Mead og Giddens	29
2.3.2	Tatoveringsnarrativer - DeMello.....	31
2.3.3	Andre perspektiver på tatovering og identitet - Sullivan	35
3	De tatoverte og deres historier	37
3.1	Informantene.....	37
3.1.1	Den «uniformerte» læreren	39
3.1.2	Den mystiske presten	40
3.1.3	Den profesjonelle presten.....	41
3.1.4	«More than meets the eye»-presten.....	42
3.1.5	Den «kors(be)festede» ungdomsarbeideren	43
3.1.6	Pønkepresten	44
3.2	Tatoveringsnarrativene	45
3.2.1	Individualitet	45
3.2.2	Spiritualitet	46
3.2.3	Personlig vekst	47
3.2.4	Kroppens hellighet	47
3.2.5	Kvinnernes motivasjon	48
3.2.6	Moderne primitive.....	49
3.3	Identitetsperspektiver.....	49
3.3.1	Tatoveringer som indre identitetsmarkører	49
3.3.2	Tatoveringer som ytre identitetsmarkører	50
3.4	Tjenesteperspektiver.....	51
3.4.1	Personlig tro	52
3.4.2	Yrkesetisk selvrefleksjon	52
3.4.3	Manglende motstand	54
3.4.4	Positivt engasjement.....	55
3.4.5	Kjennskap til kristenkontroverser	56
4	Avslutning	57
4.1	Oppsummering	57
4.2	Perspektivering/utblikk.....	59
	Litteraturliste	60
	Vedlegg	67

Figur 1 Illustrasjon av «Gunnar» sine tatoveringer (i kronologisk rekkefølge).....	39
Figur 2 Illustrasjon av «Per» sine tatoveringer (i kronologisk rekkefølge)	40
Figur 3 Illustrasjon av «Line» sin tatovering (i kronologisk rekkefølge)	41
Figur 4 Illustrasjon av «Siri» sine tatoveringer (i kronologisk rekkefølge).....	42
Figur 5 Illustrasjon av «Tor» sine tatoveringer (i kronologisk rekkefølge).....	43
Figur 6 Illustrasjon av «Ida» sine tatoveringer (i kronologisk rekkefølge).....	44

1 Innledning

1.1 Bakgrunn og motivasjon

Tatoveringer og annen kroppskunst har eksistert som en uttrykksform over hele verden i tusenvis av år, men først i de siste årene har det blitt allemannseie i vestlig kultur.

Tatoveringer er i dag utbredt blant både unge og gamle, på fotballbanen og i kassa på Rema – og etter hvert i kirker og andre kristne miljøer. Det har i vesten gått fra å være et tegn som primært preget de i samfunnets ytterkanter – sjømenn, militære, fanger, gjengmedlemmer, pønkere og bikere, med de stigma og negative kulturelle assosiasjoner tilknyttet disse gruppene – til å være noe «alle» har – noe som har medført en endring i synet på tatoveringer, tatoverte og tatovører. Dette kulturelle skiftet fascinerer meg, og kombinert med mine personlige erfaringer med tatoveringer, gjorde det at jeg ville fordype meg i dette temaet. Aktualiteten til dette temaet ble også godt synlig da den kristne dagsavisen Vårt Land publiserte en rekke artikler om kristne og tatoveringer da jeg begynte mitt masterarbeid, forsommeren 2015. (Jordheim, Sylte og Myklebust, 2015)

Selv tok jeg min første tatovering sommeren etter at jeg fylte 18 år, noen måneder før jeg skulle i militæret. Jeg hadde året før hatt et, for meg, livsforvandlerende skifte i min tro, og jeg ønsket å markere troen og forpliktelsen til denne på en ytre måte, og valget falt på en tatovering. Både ytre synlighet, livsløpsperspektivet, det kunstneriske og en dash ungdomsopprør gjorde at det å ta en tatovering opplevdes både spennende og riktig. Siden har jeg tatt tre ytterligere tatoveringer: jeg har en Jesus-tatovering (høyre skulder), en av Den hellige ånd (venstre skulder), en samling symboler for Gud Fader (øvre rygg), og en Ichtys/Jesus-fisk (på høyre hånd). Disse har hver og en vært en reise i kristen symbolikk, har gitt meg noen kroppslige tegn på hva som er viktig for meg, og har i min lange tjeneste i kirken gitt meg både verktøy for egen tros- og bønnep praksis og åpnet opp for mange samtaler om ulike aspekter ved min tro og kristendommen generelt.

Med dette erfaringsgrunnlaget valgte jeg å intervju andre kirkelige medarbeidere for å se hvordan de valgte sin kroppskunst, hvordan de identifiserte seg - og ble identifisert ut fra denne, og hvordan det eventuelt hadde påvirket deres tro og tjeneste. Svarene har jeg sammenlignet og tolket i lys av en kombinasjon av teori knyttet til identitet og tatovering. Jeg har også sett på tatoveringshistorie, og da spesielt i et kristent perspektiv, blant annet fordi det

har vært knytte ulike kontroverser til tatoveringer og kristen tro, og jeg ville undersøke hvordan mine informanter forholdt seg til dette.

Tematisk er denne oppgaven litt på siden av det som vanligvis skrives innenfor Kirkelig undervisningsfeltet, men det er flere sider ved temaet som er relevant. For det første blir både teologiske og kirkehistoriske problemstillinger belyst i delen om tatoveringenes historie før og nå. For det andre er det identitetsteoretiske relevant både for å forstå de kirkelige medarbeiderne som her forskes på, men også for å ha verktøy for å kunne forstå identitetsdannelsen hos dem jeg senere skal undervise, for ikke å snakke om å ha verktøy for å kunne forstå seg selv. For det tredje er det som kommer frem om å gjøre tjeneste som tatovert medarbeider ulike steder i Norge (både refleksjonene, det yrkesetiske, og situasjonsbeskrivelsene) interessant for de som vurderer tjeneste i kirken. Sist, men ikke minst er de pedagogiske problemstillingen knyttet til forståelsen av ulike kjente og mindre kjente symboler, her representert gjennom tatoveringer, interessant for kirkens undervisningstjeneste.

1.2 Avgrensning og problemstilling

Som jeg kommer inn på i avsnittet over kommer jeg inn på mange ulike temaer i denne oppgaven. Det er enda flere vinklinger og innfallsvinkler en kunne valgt for å belyse problemstillingen. En kunne utarbeidet en kvantitativ spørreundersøkelse og sendt til alle landets menigheter for å få en statistisk oversikt over hvor mange kirkelige medarbeidere som er tatovert, og hvor mange av disse som har religiøse symboler tatovert. En annen innfallsvinkel jeg kunne ha valgt var å gjøre en casestudie i en menighet med én eller flere tatoverte medarbeidere hvor jeg gjennom observasjon, spørreundersøkelser og intervjuer kunne undersøkt temaet inngående på ett geografisk sted. Jeg kunne også droppet intervjuene og gjort en dybdeundersøkelse i litteraturen og kirkehistorien for å se på hvordan tatoveringer har blir behandlet som tema i kirken og da spesielt blant kirkelige medarbeidere.¹

Personlig mener jeg at det mest interessante med tatoveringer er de personlige historiene og motivasjonen bak de faktiske inskripsjonene på huden. For å skape en ramme for å høre disse

¹ Jeg har gjort en kortversjon av dette i Kapittel 2, og sett at det kunne blitt skrevet en egen oppgave om bare dette.

valgte jeg å gjøre kvalitative intervjuer med seks kirkelige medarbeidere.² Valget falt på kirkelige medarbeidere fordi dette er en avgrenset gruppe (som jeg selv er en del av), fordi de (og deres tatoveringer?) ofte er veldig synlige i menigheter og kristne sammenhenger, og fordi disse har egne yrkesetiske tradisjoner og problemstillinger knyttet til sin tjeneste. Siden dette er en avhandling innen kirkelig undervisning kunne jeg ha snevret det videre inn til kun å gjelde de som arbeidet primært med kirkelig undervisning (kateketer, menighetspedagoger, barne- og ungdomsarbeidere og andre ansatte i trosopplæringen), men dels av anonymitetsgrunner, dels praktiske og logistiske grunner valgte jeg å beholde den noe bredere kategorien «kirkelige medarbeidere».

Når valget så falt på å gjøre kvalitative intervjuer med kirkelige medarbeidere – hva skulle jeg fokusere på? Problemstillingen som jeg endte med å forsøke å finne svar på gjennom intervjuene er tredelt:

Hvilke symboler og motiver tatoverer kirkelige medarbeidere seg med? I hvilken grad fungerer tatoveringene som indre og ytre identitetsmarkører? Og hvordan påvirker de arbeidshverdagen?

Den første delen av problemstillingen går ut på hvilke konkrete tatoveringer de kirkelige medarbeiderne har valgt, hvor og hvorfor. Den andre går på hvordan de opplever at deres tatoveringer speiler deres identitet internt og eksternt. I den siste delen av problemstillingen forsøker jeg å finne svar på hvorvidt deres kroppskunst har hatt innvirkning på deres tjeneste.

1.3 Oppbyggingen av oppgaven

Jeg vil svare på problemstillingen i en 4-delt besvarelse.

I denne innledende delen vil jeg gjøre rede for hvorfor (motivasjon), hva (problemstilling) og hvordan (metode) jeg vil forske, samt presentere noe tidligere forskning på feltet.

I andre del av oppgaven vil jeg presentere teori om problemstillingens tre hovedpunkter, nemlig tatoveringer, identitet og kristen tro. Her vil jeg først legge frem en generell tatoveringshistorie, deretter vil jeg presentere hvordan kristne har forholdt og forholder seg til tatoveringer, etterfulgt av et delkapittel viet identitetsteoriene til Mead og Giddens samt og en

² Mulighet og begrensninger knyttet til dette forskningsdesignet kommer jeg tilbake til i kapittel 1.4.

gjennomgang av hvordan tatovering og identitet henger sammen med begrepet «tatoveringsnarrativer» som hovedverktøy.

I avhandlingens tredje del vil jeg presentere og analysere datamaterialet mitt. Her vil jeg først presentere informantene og deres konkrete tatoveringer, deretter vil jeg igjen bruke problemstillingens tre hovedtema, altså tatoveringer – bruke «tatoveringsnarrativer» som en tolkningsnøkkel for informantenes fortellinger – identitet – se på noen identitetsperspektiver som ikke ble fanget opp i tatoveringsnarrativene – kristen tro – analysere informantenes svar knyttet til kristen tjeneste og tro.

I fjerde og siste del vil jeg forsøke å oppsummere mine funn, og komme med noen utblikk og perspektiver til fremtidig forskning.

1.4 Metodiske valg

Forskningsdesignet for et masterprosjekt har veldig mye å si for hvilke typer data man kan samle inn, og hvordan disse kan forstå og evt. brukes videre. Jeg nevner noen eksempler på andre ruter jeg kunne valgt over, men jeg landet altså på at for best å få svar på min problemstilling ville jeg gjennomføre seks semistrukturerte kvalitative intervjuer. Pål Repstad bruker den passende overskriften «Å krype inn under huden på aktørene» (Repstad, 1998, s. 16) om å utføre kvalitativ forskning. Det er akkurat det jeg ønsket å gjøre med mine informanter: Å krype inn under huden og få en nærmere kikk på deres tatoveringer og hva som lå bak dem.

En fordel ved å bruke en kvalitativ tilnærming til tema er at oppgavens problemstilling er beskrivende³, men med en stor fortolkende komponent⁴, og denne typen problemstillinger lar seg besvare godt i en intervju-situasjon. (Johannessen et al., 2010). Jeg ønsket ikke å se på bredden av tatoveringsfeltet og for eksempel tallfeste utbredelsen av tatoveringer blant kristne eller kirkelige medarbeidere, slik jeg kunne gjort i en kvantitativ undersøkning, men jeg ville gjøre en dybdeundersøkelse for å se på forskjeller og likheter hos et utvalg og deres tatoveringsnarrativer, jeg ville se på innholdet mer enn hyppigheten (Repstad, 1998, s. 13).

³ Hvilke tatoveringer har kirkelige medarbeidere? Hvordan påvirkes tjenesten deres?

⁴ Hvorfor dette symbolet/motivet/plasseringen? Hvordan speiler tatoveringene din identitet?

1.4.1 Forskningsdesign – og gjennomføring

Informasjonsskriv og samtykkeskjema

Rent praktisk bestod mitt forskningsdesign i følgende. Først utarbeidet jeg et kombinert informasjonsskriv og samtykkeskjema (vedlegg C), med informasjon om konfidensialitet og om forskningsprosjektets tema og mål, slik at informantene kunne gi informert samtykke til å delta. (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 88ff).

Intervjuguide

Utarbeidelse av en semistrukturert intervjuguide var neste steg (vedlegg B). Denne bestod av en informasjonsdel før selve intervjuet hvor informantene ble gitt tid til å lese og underskrive informasjonsskriv/samtykkeskjema samt ble informert om lydopptak. Denne ble etterfulgt av en innledende del bestående av en praktisk oppgave hvor informantene skulle merke en figur med et omriss av deres tatovering(er) og sette tall på disse for å indikere kronologi, så gikk vi gjennom figuren og fikk en presisering av hva som konkret stod på huden (uten for- og bakhistorie). Så fulgte intervjuets hoveddel hvor informanten ble bedt om å fortelle i dens egne ord om sin(e) tatovering(er), etterfulgt av noen nye spørsmål og oppfølgingsspørsmål knyttet til identitet og tjeneste. Til slutt fulgte en oppsummering og mulighet for å rette på og legge til opplysninger.

Tillatelser fra NSD og utvalg av informanter

Med informasjonsskriv/samtykkeskjema og samtykkeskjema i boks søkte jeg om tillatelse til å gjennomføre forskningsprosjektet hos Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) og fikk godkjenning fra disse (vedlegg A). Da jeg hadde fått tommel opp hos NSD satte jeg i gang med å finne informanter. Jeg fant 6 informanter med følgende karakteristikker: det var 3 kvinner og 3 menn, i ledende posisjoner innen kirker (4 prester og 1 ungdomsarbeider) eller kristne organisasjoner (1 lærer på kristen folkehøgskole), tilhørende såkalt Millennials eller Generasjon Y (dvs. født fra og med begynnelsen av 1980-tallet), de er fra og har/jobbet i store deler av Norge. Mer om denne prosessen skriver jeg om i kapittel 3.

Intervjuer og transkribering

Jeg avtalte tid og sted for intervjuer med informantene og gjennomførte disse høsten 2015. To av intervjuene ble gjennomført på et grupperom på Det teologiske menighetsfakultet, ett ble gjennomført i et privat hjem og tre ble gjennomført på kafé. Ved alle intervjuene ble intervjuguide fulgt, og det ble gjort lydopptak som jeg senere selv transkriberte.

Litteratur

Parallelt med dette har jeg funnet frem til, valgt ut, lest og forsøkt å koble litteratur om både tatoveringer og identitet. Mer om utvelgelsen av denne i neste delkapittel. Til slutt har jeg utført en analyse av empirien jeg har samlet knyttet til teorien jeg har valgt ut, og resultatet er denne oppgaven.

1.4.2 Noen metodologiske utfordringer

Gone native?

Noen utfordringer ved mitt forskningsdesign kan være følgende. Både min bakgrunn som tatovert og som kirkelig ansatt kan gjøre at jeg er *for* nær på mitt forskningstema. I antropologisk og sosiologisk forskning omtales dette som en uheldig variant av deltakende observasjon kalt å «go native». Det forekommer når du er eller blir en del av kulturen og miljøet som du skal forske på, og dette stiller strenge krav til å kunne skille mellom egne erfaringer og meninger, ditt bias eller partiskhet, og informantenes ord. I den forbindelse kan det være interessant at tittelen på Repstad bok om kvalitative metoder er *Mellom nærhet og distanse*. Med det mener han at i kvalitativ forskning bør man balansere mellom å ha et distansert forskerblikk, og samtidig være nært på et og åpen for miljøet du ønsker å undersøke (Repstad, 1998).

Forskereffekten

En utfordring som alltid er tilstede i forskning, men i kvalitativ forskning spesielt er det man kaller forsknings- eller forskereffekten. Denne oppstår når forskeren i kraft av å være til stede i forskningssituasjonen påvirker denne ved å endre oppførselen til aktører. Repstad formulerer det slik: «Ved å bære med seg nye perspektiver og handlemåter tvinger man aktørene til å

reflektere over sin egen kultur» (Repstad, 1998, s. 56) Hvordan har min spørsmålsstilling og engasjement påvirket informantenes refleksjoner og svar?

En kan spørre seg om mine spørsmål både om identitet, tjeneste og kristne kontroverser knyttet til tatoveringer tvang informantene til å reflektere over sin egen kultur og hverdag på en måte de ikke før hadde gjort. Det jeg opplevde var interesse, da jeg fortalte utdrag fra tatoveringshistorien, og positivt engasjement fra informantene da de fikk noe nytt å tenke på.

Jeg har forsøkt å stille ikke-ledende, åpne spørsmål, og lyttet aktivt og bekreftende uten å avbryte, men har ikke alltid lyktes. Dette handler mye om mitt engasjement for dette tema. Ved noen anledninger tok jeg meg i å fullføre setninger for informanten, det vil si komme med forslag når de nølte, eller i rammen av humor.⁵ Jeg har dog latt dette reflekteres åpent i transkripsjonene og vil ikke ta med sitater som ikke informantene selv tok initiativ til.

Anonymitet og personsensitive opplysninger

En annen forskningsetisk utfordring jeg har hatt under dette forskningsprosjektet er spørsmålet om anonymitet og behandling av sensitive personopplysninger. Det er et vanlig forskningsetisk prinsipp ved kvalitativ forskning å gi informanter anonymitet ved å gi dem pseudonymer, og anonymisere eller generalisere geografiske opplysninger, m.m. Dette har jeg gjort, men mitt problem er at selve objektet for min forskning, altså tatoveringer, har fra begynnelsen blitt brukt til identifisering – av status, gruppetilhørighet, for fanger og slaver, og til identifisering av mistenkte eller døde (se hovedkapittel «Om tatoveringer, identitet og kirke»). Så selv om jeg har forsøkt så godt det lar seg gjøre å ikke gi andre opplysninger som kan identifisere mine informanter, så vil relativt detaljert informasjon om deres ulike tatoveringer, kombinert med det relativt smale utvalget av kirkelige medarbeidere⁶, gjøre at lesere av oppgaven potensielt vil kunne spore opp en eller flere av informantene min. Spesielt utfordrende er dette fordi disse informantene blir knyttet til en religion og dermed er opplysninger om dem å regne som sensitive personopplysninger (Datatilsynet, 2016). Ifølge personvernloven (2000, §9) er det anledning å behandle sensitive personopplysninger når «den registrerte samtykker i behandlingen» (§9-a), «det utelukkende behandles opplysninger som den registrerte selv frivillig har gjort alminnelig kjent» (§9-d) og/eller «behandlingen er

⁵ Både informantene og jeg lo mye sammen. Dette kan kritiseres for ikke å være profesjonelt og nøytralt, men man kan også argumentere med at dette skapte en atmosfære som gjorde deling av historier enklere.

⁶ Jeg har intervjuet nesten 1% av Den norske kirkes kvinnelige prester (400 i 2015 ifølge Lindvåg, 2016).

nødvendig for historiske, statistiske eller vitenskapelige formål, og samfunnets interesse i at behandlingen finner sted klart overstiger ulempene den kan medføre for den enkelte.» (§9-h). Med tanke på at informantene underskrev samtykkeskjema, alle innehar eller utdanner seg til offentlige stillinger innen religiøse organisasjoner, og alle på forhånd ble informert om hva forskningsprosjektet skulle gå ut på, kombinert med konsesjonen fra NSD (vedlegg A) så mener jeg at jeg holder meg innenfor lovens rammer. Jeg har likevel, som beskrevet over, gitt informantene nye navn og unngått å oppgi geografiske opplysninger som vil kunne plassere dem. I tillegg har jeg gjort en myk redigering i transkriberingsprosessen hvor jeg har utelatt dialekter, og referanser som kan knytte informanten til spesielle geografiske steder. Det at det har gått to og et halvt år siden prosjektet begynte vil potensielt hjelpe med å gjøre informantene mindre gjenkjennelig, både fordi de kan ha flyttet og endret jobb, men også fordi jeg vet at flere nye tatoveringer er blitt tatt siden jeg intervjuet informantene.

Verifiserbarhet

Andre metodologiske utfordringer ved oppgaven kan være verifiserbarhet: Hvordan er påliteligheten av data som er innsamlet i de ulike ledd? Jeg har slik avtalen var med NSD og informantene slettet lydopptakene fra intervjuene, og transkriberte dem selv uten kontroll utenfra, så her er jeg en potensiell feilkilde. Men jeg har alle de transkriberte intervjuene og vil beholde dem i en tid fremover dersom noen skulle være interessert i å gå min forskning etter i sømmene.

Reliabilitet

Reliabilitet også kalt pålitelighet, eller hvorvidt forskningen kan etterprøves, blir ofte trukket frem som en svakhet ved kvalitativ forskning. Reliabilitet har med «forskningens resultatenes konsistens og troverdighet å gjøre» og knyttes ofte til om «et resultat kan reproduseres på andre tidspunkter av andre forskere» (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 250). Det er lettere å sende ut en spørreundersøkelse til et tilsvarende utvalg i forbindelse med et kvantitativt forskningsprosjekt enn det er å intervju de samme informantene på nytt og få like svar. Derfor knyttes reliabilitet i kvalitativ forskning gjerne til det som kalles indre reliabilitet, som handler om hvorvidt andre forskere kan bruke samme teorigrunnlag og komme til lignende konklusjoner. I tillegg handler ytre reliabilitet om hvorvidt forskere vil kunne komme frem til tilsvarende funn ved å intervju sammenlignbare informanter i lignende situasjoner – altså

ville en forsker kunne intervju andre tatoverte kirkelige medarbeidere og få lignende svar om tatoveringsnarrativer, identitetsforståelse og tjenestepåvirkning? For å styrke dette forskningsprosjektets reliabilitet har jeg forsøkt å være åpen på hvem jeg er som forsker, hvordan jeg har valgt ut informanter, hvilken bakgrunn disse har (vel og merke anonymisert), hvordan intervjuene ble gjennomført, i tillegg vil jeg legge frem hvilke teoretiske perspektiver jeg vil bruke i analysen, og jeg vil forsøke å stille selvkritiske spørsmål gjennom skriveprosessen.

Validitet

Et siste relevant metodologisk begrep som kan by på utfordringer er validitet. I dagligtale omtales indre validitet som troverdighet, og ytre validitet som overførbarhet (Johannessen, Tuft & Kristoffersen, 2009, s. 230). I kvantitativ forskning er kontrollspørsmålet for indre validitet «måler vi det vi tror vi måler?» og ifølge denne definisjonen er ikke kvalitativ forskning valid simpelthen fordi den ikke lar seg måle. Validitet i kvalitativ forskning «dreier seg om i hvilken grad forskerens fremgangsmåter og funn på en riktig måte reflekterer formålet med studien og representerer virkeligheten» (Johannessen et al., 2009, s. 230). Noen muligheter for å styrke en kvalitativ undersøkelse på er gjennom vedvarende observasjon,⁷ metodetriangulering⁸ og ved å formidle resultatene til informantene for bekreftelse. Siden problemstillingen i dette tilfellet går ut på å høre hva informantene selv sier om sine tatoveringer, og hvordan de forstår sin egen identitet, mener jeg både vedvarende observasjon og metodetriangulering ville være lite fruktbare. Det kunne vært interessant å få informantenes tilbakemelding på mine observasjoner og konklusjoner, men det vil jeg ikke få tid til før prosjektet skal leveres. Jeg har dog lovet dem alle en kopi av oppgaven når den er ferdig, så tilbakemeldinger vil jeg få i etterkant av prosjektet.

Ytre validitet handler i kvalitativ forskning ikke om generalisering av kunnskap fra et utvalg til en populasjon, men om muligheten for overførbarhet. Eller sagt på en annen måte «om hvorvidt det lykkes en å etablere beskrivelser, begreper, fortolkninger og forklaringer som er nyttige på andre områder enn det som studeres» (Johannessen et al., 2009, s. 231).

⁷ Det vil si å være til stede i et miljø for observasjon, eller intervju informanter over en lengre tidsperiode

⁸ Det vil si å undersøke problemstillingen med ulike metoder som observasjon, gruppeintervjuer, og lignende.

1.5 Tidligere forskning på feltet og valg av litteratur

Det er skrevet veldig mye om tatoveringer både artikler, bøker, undersøkelser, avhandlinger og på internett. Det er i tillegg laget en mengde dokumentarer og tv-program med fokus på tatoveringer. Både det skrevne og det audiovisuelle har ulik grad av akademisk tyngde, samt veldig ulike perspektiver. Det har blitt forsket på tatoveringer som hovedfokus eller et av mange elementer både innenfor antropologi, religionsvitenskap, sosiologi, kriminologi, dermatologi, kulturstudier, markedsføring, teologi, psykologi, kunsthistorie, feminisme, og sikkert flere -logier og -ismer som jeg ikke har husket på.⁹ På toppen av dette kommer alle de kildene som på ulike måte skildrer tatoveringer og tatoveringsmiljøet både historisk og kontemporært, som nettsider, magasiner, avisartikler, youtube-videoer og mindre akademisk tunge bøker, som den norske boken *Sjømannstatoveringer* (Svennevig, 2013). Flere av disse har vært verdifulle som inspirasjonskilder og har gitt et bilde av hva som rører seg og til dels gitt svar på spørsmål som ikke er blitt besvart i den akademiske litteraturen. Likevel har jeg vært forsiktig med å bruke disse som autoritative kilder, og har kun benyttet dem som en indikasjon på hva som rører seg i et miljø (for eksempel i forbindelse med beskrivelsen av kristnes holdninger til tatoveringer i dag). I dette havet av informasjon har jeg altså svømt en stund og plukket med meg litt og litt om tatoveringshistorie, om identitet knyttet til dette, og sett hvordan det kan kobles til kristen tro og tradisjon.

1.5.1 utfordringer med forskningsfeltet og litteraturvalg

Mye om tatoveringer – mindre om tatoveringer og kristen tro og tradisjon

Noen utfordringer jeg har hatt i prosessen med utvelgelse av litteratur er at selv om det er skrevet mye om tatovering og identitet, er det skrevet mindre om tatovering og kristen tro. Derfor har jeg, for å finne stoff om kristne og tatoveringer, måttet lete gjennom både en mengde fagbøker og -artikler samt finne andre kilder som jeg har måttet gjøre selvstendige kritiske vurderinger utenfor det tradisjonelle systemet med fellesfagvurdering.

⁹ Her kunne jeg satt inn nesten alle navnene på litteraturlista som kilde, så les heller den.

Forskning i en annen kontekst – overførbart?

En annen utfordring er at det overveldende majoriteten av fagstoff er på engelsk (og andre språk), og ofte forsket frem i andre kontekster enn vår norske (vanligvis med USA som forskningsfokus). Jeg har også her måttet vurdere hva som er overførbart og ikke.

Tilgjengelighet av litteratur

Et biprodukt av at det er skrevet få bøker, og på andre språk er tilgjengeligheten av litteratur. Jeg var tidlig ute og fant noen sentrale verk, men andre bøker og artikler som jeg gjerne skulle ha lest har ikke vært tilgjengelig gjennom de kanaler jeg har hatt tilgjengelig eller det har ganske enkelt ikke vært tid eller verdt kostnad og bryet med å bestille en bok man *tror* kan være relevant. Når det er sagt, så har jeg hele veien fått strålende god hjelp på bibliotekene både på Menighetsfakultetet og på Universitetet i Oslo.

Forskningsfelt i endring – er litteraturen fortsatt relevant?

Litt overordnet kan vi si at det er en utfordring at tatovering som forskningsfelt er i stadig endring, og at flere av de større verkene innen feltet er skrevet på 90- og tidlig på 2000-tallet, og noe av deres relevans kan allerede være synkende. Denne endringen i forskningsfeltet er noe som deler av litteraturen selv reflekterer over. Blant annet ser vi at måten å omtale tatoveringer og tatovert har endret seg fra å handle mye om avvik [eng: deviance] og utenforskap, og de som var interessert i tatoveringer var ofte kriminologer, psykologer og sosiologer som ønsket å kunne identifisere avvikere og håndtere dem deretter (Sullivan, 2001, DeMello, 2007, m.f.). Når så tatovering har blitt mer vanlig og til dels endret karakter (mer om dette i neste kapittel), spesielt de 10-15 siste årene, så henger ikke all litteraturen med. Jeg hadde altså den doble utfordringen at mye av litteraturen er fra andre land, men også en annen tid. Her har jeg igjen måttet gjøre utvelgelser og bruke nyere forskningsartikler og undersøkelser som korrektiv der jeg kan.

1.5.2 Hovedteoretikere

Det er skrevet mange varianter av tatoveringshistorien, fra et par innledende avsnitt i en artikkel (for eksempel Vik, 2004) til utførlige verk med bilder (Hesselt van Dinter, 2005) og grundige artikler (Gilbert, 2000). Det er ofte en variant av tatoveringshistorie med i de fleste bøker, artikler og ofte nettsider som omhandler tatoveringer på et eller annet vis, så når det

gjelder denne delen av denne masteren kunne de fleste avsnitt hatt mange ulike referanser (noe flere også har). Når det gjelder kristne og tatoveringer er valgmulighetene som nevnt noe spedere og jeg har måttet plukke ut deler fra ulike verk, men referer i hovedsak til den tyske kulturhistorikerens Stephan Oettermanns *Tecken på huden : Tatueringens europeiska historia* (svensk oversettelse), samt DeMello (2000) og flere artikler fra en amerikansk kontekst.

Identitetsteoretikere er det også mange å velge blant, og det har også flere som har forsket på lignende tema gjort. Jeg har valgt å bruke sosiologene George Herbert Mead og Anthony Giddens sine teorier om identitet som henholdsvis symbolsk interaksjonisme og om personlige narrativer og refleksivitet.

I tillegg vil jeg bruke antropologen Margo DeMello (2000) sin forskning på det moderne tatoveringsmiljøet, hvor hun intervjuet en mengde tatovører og tatoverte i det hun omtaler som «the tattoo community» i USA. Hennes forskning viser at tatoveringer har gått fra å være knyttet til gruppe- og sosiale identitetssymboler, til personlige identitetsfortellinger. Jeg vil bruke hennes begrep «tatoveringsnarrativer» som en nøkkel for å sortere mine informanternes fortellinger i noen meningsfulle kategorier. En utfordring er om hennes forskning på det «moderne» tatoveringsmiljøet kan betraktes som moderne lenger, da hennes bok allerede er blitt 17 år gammel. Jeg mener å se tendenser i annen nyere litteratur til at de utviklingstrekkene hun pekte på har fortsatt, og at hennes begreper fortsatt er relevante, og vil kommentere der jeg mener å se at det har skjedd en utvikling.

1.5.3 Forsking i norsk kontekst

Siden mine informanter er norske ønsket jeg å finne forskning fra en norsk kontekst. Det har vist seg å være krevende. Det er skrevet en god del kortere tekster i Tidsskriftet (Den norske legeforenings medlemsblad) (bl.a. Vik, Breidablik, Ekeland & Meland, 2004), men de fleste av disse fokuserer på de medisinske aspektene ved tatovering. Religionshistoriker Siv Ellen Kraft har skrevet boka *Den ville kroppen : Tatovering, piercing og smerteritualet i dag* (2005) som jeg kommer til å bruke noe, men dens tendens til å trekke frem de ekstreme uttrykkene for kroppsmodifikasjon (slik som smerteritualet krokhenging), samt hennes primære fokus på nyreligiøse og de såkalte moderne primitive (mer om det i kapitlet om identitetsteori) gjør at boka ikke er veldig relevant for min problemstilling.

Det er så vidt meg bekjent gjort én større kvantitativ undersøkelse på norske tatoveringsvaner publisert i desember 2017 (Sagoe, Pallesen & Andreassen, 2017). Denne viser at blant de 15654 spurte, hvorav 6151 var kvinner, hadde 20,8% tatovering. Andelen var litt høyere hos kvinnene, 23,8% mot mennenes 17,9%. Av disse hadde kun 13,3% lett synlige tatoveringer, og de høyt utdannede har oftere skjulte tatoveringer. Den går videre inn i noen faktorer som sannsynliggjør at noen har tatoveringer, men disse mener jeg ikke er like interessant for mitt forskningsfokus.

En mindre markedsundersøkelse utført av InFact på oppdrag fra Erazo (et firma som bl.a. driver med tatoveringsfjerning) fikk noe lavere tall på tatovert da de i 2013 spurte 2000 respondenter fra hele landet om tatoveringer, anger og fjerning av tatoveringer. Av 2000 respondenter var det kun 9% tatovert (10,1% menn og 8,2% kvinner), men det viste en klar forskjell mellom aldersgruppene. I alderen 18-29 var hele 23,2% tatovert, mot bare 2% av de over 65 år. Av de tatovert i undersøkelsen var det 14,8% som angret på at de tok tatovering. (InFact, 2013) Forskjellen mellom disse to undersøkelsen er ganske stor så det er grunn til å stille spørsmål om utvalgene var representative eller store nok (i sistnevnte undersøkelse), eller om det andre grunner til de store forskjellene i statistikken. De peker begge på noen interessante trender som jeg kommer tilbake til.

1.5.4 Avhandlinger om emnet

Det er tidligere skrevet i hvert fall fire masteravhandlinger om tatoveringer ved norske utdanningsinstitusjoner som jeg har lest, blitt inspirert og utfordret av, og som jeg har referert noe til i min egen oppgave. Karoline Andreassen (2008) skrev en master i sosiologi, *Den moderne kroppskunsten : et studie av tatovering som felt i Norge i dag*. Andreassen ga et innblikk i tatoveringsmiljøet i Norge ved å observere 3 tatoveringskonvensjoner [eng; tattoo convention] hvor hun også intervjuet 7 tatovører. Et interessant forskningsprosjekt om hva som rører seg i miljøet, men uten så mye direkte relevans for min problemstilling.

Linda Eide Ellingsen (2008) sin masteroppgave i religionsvitenskap, *Kropper som snakker : en studie av religiøst motivert kroppskunst*, var en interessant studie om hvordan 6 informanter hadde ulike religiøse begrunnelser for deres tatoveringer. I likhet med Kraft (2005) har de flertallet av Ellingsens informanter et nyreligiøst perspektiv eller er motkulturelle, i form av å identifisere seg med modern primitive-bevegelsen (mer om det i neste kapittel). Disse var ikke interessante i like stor grad for min oppgave, men historiene til

to av Ellingsens informanter med kristen bakgrunn har jeg studert med stor interesse og brukt som supplement til noen av mine egne informanters perspektiv.

Geir Fossåskaret (2009) skrev masteroppgaven *Med identitet på utsida : eit kulturanalytisk perspektiv på identitetskonstruksjonar og smertekjensle ved tatovering* innen kulturvitenskap. I tillegg til studier av faglitteratur og en mengde tatoveringsmagasiner, intervjuet han fem tatoverte og to tatovører og fokuserte i likhet med mitt forskningsprosjekt, på hvilke meninger de tatoverte legger i deres tatoveringer, og bevisstheten rundt dette. I tillegg brukte han litt ulik identitetsteori med mye fokus på selve kroppen og smerten knyttet til tatoveringsprosessen. Forskningen har vært til inspirasjon, spesielt i oppstartsfasen av mitt eget prosjekt.

Den fjerde tatoveringsentrerte masteren er skrevet av Mona Melvik (2011).

Tatoveringspraksiser og meningsskapning : Tatoveringsmotivenes rolle i identitetshåndtering er en sosialantropologi-studie som tar utgangspunkt i et feltarbeid på et tatoveringsstudio. Under feltarbeidet hadde Melvik spontane samtaler med kunder og tatovører og fant frem en mengde forsknings spørsmål som hun har forsøkt å besvare gjennom ulike funn i litteratur. Melvik berører så vidt kristne og tatoveringer i forbindelse med hennes tatoveringshistorie-gjennomgang (med referanse til Oettermann), men ellers er det religiøse perspektivet nærmest fraværende i resten av oppgaven, så jeg har ikke brukt denne som annet enn til et eksempel på hvordan man nærme seg feltet.

I et dypdykk i litteraturhavet kom jeg over Cynthia Curtis (2013) sin doktoravhandling i teologi fra Duke University. *Spiritualities of the Displaced : An Ethnographic Study of Homeless Lived Faith* er en praktisk teologisk perspektiv på 40 hjemløse i Nashville: deres spiritualitet og hellige steder og rom. Flere av disse så på sine tatoveringer som en måte å uttrykke deres tro og tilhørighet direkte, gjennom tatoveringer av for eksempel bibelvers, men også indirekte ved å gi dem et verktøy til å fortelle deres tapfortellinger og tolke disse i en åndelig virkelighet.

Many of the homeless make a sacred space out of their own body with tattoos. Or, put another way, the sacred things they carry are as close as their skin. Sometimes the homeless pointed to their tattoos as a thing that made them feel stronger in their faith and closer to the transcendent and loved ones now assumed to be with God. (Curtis, 2013, s. 374)

2 Om tatoveringer, identitet og kristne

The difference between writing and tattooing is that the tattoo speaks in two different directions: it speaks to the people who see it, as well as to the person who wears it. [...] A tattoo signals to people who see it, telling them about you, but it also writes back, telling you about yourself. (Anna Felicity Friedman sitert i Frank, 2015)

Tattooing is a way of cutting into nature to create a living, breathing autobiography. Written on the skin ... tattoos are diary entries and protective shields, conversation pieces and contertural totems, valentines to lovers and memorials to the dead. (Mifflin, 1997, s. 178)

I dette teorikapittelet vil jeg legge frem tre ulike men sammenvevde tema. For det første vil jeg tegne opp noen linjer fra tatoveringens historie fra de første spor til i dagens situasjon. Her vil jeg ikke gå i dybden, og vil fokusere på tatoveringer i den vestlige kulturkrets og med blick til Norge. Når jeg deretter presenterer forholdet kristne har hatt og har til tatoveringer ligger det nærmere problemstillingen og jeg vil presentere både historiske trekk, noen kontroverser, samt noen eksempler på hvordan kristne forholder seg til tatoveringer i dag. Til slutt i teorikapittelet vil jeg se på noen ulike perspektiver og teorier knyttet til identitet og tatovering. Først de store identitetsteoriene til Mead og Giddens. Deretter DeMello sine tatoveringsnarrativer. Til slutt noen andre identitetsperspektiver på tatovering.

2.1 Tatovering før og nå – noen trekk

2.1.1 Overalt – alltid?

Flere akademiske verk fremstår som både veldig geografiske og tidsspesifikke, og i den grad de tar med noe om tatoveringshistorie så går den kun tilbake til da tatoveringer ble gjenintrodusert til Europa på 1700-tallet (jf. DeMello, 2000, s. 44ff) og noen ser knapt lenger tilbake enn til det som omtales som tatoveringsrenessansen i USA på 1960- og 70-tallet (Kraft, 2005, s. 22). Men dette blir nesten ikke rettferdig ovenfor den rike tradisjonen for kroppsdekoring som enkelte hevder strekker seg så langt bak i tid som opptil 200 000 år (Rush, 2005, s. 3) Arkeologer har i Europa funnet redskaper de mener har blitt brukt til tatovering som er hele 40 000 år gamle (Scheinfeld, 2007). Kanskje det beste, mest kjente og

mest konkrete beviset for Europas lange tatoveringstradisjoner er det arkeologiske funnet av den neolittiske mumien kalt «Ötzi» i Ötzdalen i alpine. Med sine 5300 år og 61 tatoveringer var funnet hele 1000 år eldre enn de Egyptiske mumiene som tidligere hadde vært eldst i klassen (Scheinfeld, 2007 og Cooper-White, 2015).

Tatoveringer i ulike former og annen kosmetisk kroppsmodifikasjon, slik piercing, brennemerking, og scarification (merking med arr), m.m., har blitt funnet i nesten alle kulturer rundt om på hele kloden.¹⁰

De nordiske vikingene antas også å ha hatt tatoveringer av flere grunner. En grunn er at de besøkte ulike kulturer hvor tatovering var dokumentert utbredt både mot øst (Skytia) og vest (ulike folk i Storbritannia, Europa og rundt Middelhavet). En annen grunn er at vikingene av arkeologer og historikere betraktes som relativt forfengelige - det er funnet både «kammer, pinsetter og ørerensere i vikinggraver» (Abildlund, 2014).

Tatoveringer har i de ulike gruppene til forskjellige tider hatt varierte funksjoner knyttet til både gruppetilhørighet, sosial rang, overgangsriter, identifikasjon, erotikk, magi, religion, straff, minner, estetikk og personlig identitet. I Hellas og Roma i antikken ble tatoveringer, kalt stigmata (gresk for «merke»), først og fremst brukt som identifikasjon, straff, og merking av slaver, soldater og forbrytere (bl.a. Hemingson, 2011, s. 68). Tatovering ble med andre ord ikke høyt verdsatt og her finner vi også roten til dagens bruk av ordet «stigmatisert».

2.1.2 Middeltalderen – «dark age» for tatovering i vesten?

Tatoveringstradisjonene ble mindre vanlig og nesten borte i store deler av Europa frem mot – og gjennom middelalderen og helt frem til 1700-tallet. Mellom 900- og 1700-tallet finnes det kun en håndfull referanser i historien og litteraturen, og disse er nesten alle knyttet til tatoveringer tatt ved pilegrimsmål som Jerusalem og Lombardo (Oettermann, 1984, s. 19). Grunnene til at de nesten forsvant er sammensatte og forskerne er delvis uenige om hvorfor det skjedde. En av dem er bruken, skissert over, med tatoveringer som straffemetode og

¹⁰ Fordi de har oppstått uavhengig av hverandre regner noen dette som et fellesmenneskelig trekk. Gjennom historien har det multikulturelle, tatoverte fellesskapet bestått av blant annet Inuitter i polarområdene, ulike deler av urbefolkningen i Nord- og Sør-Amerika, ulike øyfolk (bl.a. fra Polynesia, Tahiti) i Stillehavet, Maoriene på New Zealand, Ainu folket på Japan, Skytia folket i Sibir-området, Kelter og Piktene i Storbritannia, Germanere, Grekere og Romere i ulike deler av Europa i antikken, Imazighen eller Berber-folket i Nord-Afrika, og mange flere små å store etniske og geografiske grupper. (Oettermann, 1984, Gilbert, 2000, Hesselt van Dinter, 2005, Scheinfeld, 2007, m.f.)

latterliggjøring¹¹ og tatoveringenes medfølgende lave status. Scheinfeld (2007) peker på at de monoteistiske religionenes dominans, dvs. jødedom, kristendom og islam, og deres skeptiske syn har ført til en nedgang av tatoveringskultur gjennom historien. Dette kommer jeg nærmere inn på i kapittelet om kristne og tatoveringer. En tredje forklaring kommer fra den amerikanske antropologen Ted Polhemus. Han trekker frem renessansens nye verdensbilde som forklaringsnøkkel på Europas motvilje mot tatoveringer. Han hevder at deres mange nye oppfinnelser og oppdagelser gjorde at raske endringer ble det nye idealet, og at tatoveringer som representerte noe varig, ble forkastet som gammeldags. Oppdagerne fortalte også om tatoverte urinnvånere fra rundt om i verden som europeerne først ikke ville assosieres med (Polhemus, 2004, s. 148 ifølge Fossaskåret, 2009, s. 7). Senere var det nettopp møtet med representanter for disse som skulle sette i gang en fornyet interesse for kroppsdekorasjon i vesten.

2.1.3 Tatoveringer tilbake – for de høye og de lave

Den som vanligvis blir kreditert for å bokstavelig talt å ha brakt tatoveringskulturen med tilbake til Europa er kaptein James Cook, da han i 1774 tok med seg den tahitiske, tatoverte Omai til London og presenterte han for overklassen.¹² Omai og hans kroppskunst ble voldsomt populær, og det tahitiske ordet «ta-tu» eller «tatau», som betyr «å banke», ga opphav til det nye ordet «tattoo»¹³ (bl.a. DeMello, 2000, s. 45). Cook og hans mannskaper ble selv tatovert på deres reiser og dette bredte om seg som skikk både blant overklassen¹⁴ og blant andre sjøfarere. Derfra spredte tatoveringer seg rundt i verdens sosietetskretser og havner, men prosessen var fortsatt eksklusiv fordi det var få som tatoverte og fordi det var en lang, smertefull og tidvis kostbar prosess å ta dem.¹⁵ Tatoveringsfeltet i vesten endret seg da amerikanske Samuel O'Reilly i 1891 tok patent på den første elektriske tatoveringsmaskinen,

¹¹ «Forfatteren Suetonius forteller at den sadistiske romerske keiser Caligula moret seg med lunefullt å befale at medlemmene av hoffet skulle la seg tatovere. I følge historikeren Zonare tok den greske keiseren Theofilus hevn over to munkes som hadde kritisert ham offentlig, ved å sørge for at elleve vers av obscøn jambisk pentameter ble tatovert inn i pannen på dem» (Hemingson, 2011, s. 68).

¹² Før 1774 var allerede flere tatoverte «ville» tatt til fange og tatt med til Europa av utforskere, kolonister og pirater. Eksempelvis ble to en eskimokvinne med barn vist på messer i Tyskland i 1566, William Dampier tok i 1691 med han som skulle bli kjent som «prins» Jeoly (Giolo) til Englands overklasse. To «indianprinsar, *Sausse oke Charings* och *Tussee Stannagee*» ble i 1722 vist frem på tyske markeder (Oettermann, 1984, s. 19 og 22 [hans utheving]).

¹³ Cook stavet det «tattow». Før slutten av 1700-tallet ble tatovering omtalt som «prikking» eller «merking» (DeMello, 2000, s. 45, min oversettelse).

¹⁴ En rekke kongelige ble tatovert, deriblant engelske kong Edward 8. og George 5. (Hemingson, 2011, s. 76).

¹⁵ Tatoveringer ble påført ved å stikke enkeltnåler dyppet i blekk gjentatte ganger i et mønster i huden for hånd.

noe som i kombinasjon med fremveksten av flere tatoveringsstudio, og ferdiglagde motiver kalt «flash», gjorde tatovering mye kjappere, billigere og mer tilgjengelig for folk – og dermed mindre interessant for overklassen (DeMello, 2000, Andreassen, 2008, Royal Museum of Greenwich, 2017, m.f.).

Blant annet DeMello påpeker at tatovering aldri slo an i vestens middelklasse. Noe av grunnen til dette kan være de negative konnotasjonene tatoverte hadde (jf. slaver, «ville», lavstatusyrker som sjømenn, m.f.). Dette kan ha blitt forskningsfokuset på den tiden. Den italienske antropologen og psykologen Cesare Lombroso hevdet i 1878 at det var en kobling mellom utseende og kriminelle tendenser, og at tatoveringer var det perfekte uttrykket for dette. Den amerikanske antropologen Robert Fletcher ga støtte til Lombrosos teorier da han i 1882 så på korrelasjonen mellom grupper med mye tid til overs – slik som soldater, fanger, kriminelle og prostituerte – og sannsynligheten for å være tatovert (Hesselt van Dinter, 2005, s. 45).

2.1.4 Tatovering i vesten blir født på ny

Tatovering har, siden det ble reintrodusert i vesten fulgt to spor: Det høyverdige hos overklassen og det mindre ansette hos de fattigere sjømennene og deres klassefrender. Dette skulle gjenta seg da det skjedde store endringer fra 1960-tallet og utover.

På den ene siden var det ulike grupper som utviklet tatovering i fengsler, i gjengmiljøer og i fattige strøk for eksempel i L.A., som stilen kalt Chicano (Black and grey). Sammen med bikere og senere pønkere (på 80-tallet) forsterket tatoveringer som noe lavere-verdig, anti-autoritært og uønsket, samtidig som de satte fokus på dem og påvirket blant annet populærkulturen og moteindustrien (DeMello, 2000, Carlsen, 2004, m.f.).

På den andre siden kom fra 60-tallet det som skulle bli kalt tatoveringsrenessansen: en ny bølge tatoveringsartister som oftere hadde akademisk kunstbakgrunn og lot seg inspirere av den rike historien av tatoveringsmotiver og tradisjoner, noe som appellerte til et middelklassepublikum. Først ut var de motkulturelle blant disse, som blant annet hippiene, kvinnefrigjøringsbevegelsen og LHBT-miljøet.¹⁶ Deretter fulgte en legitimering og profesjonalisering av tatoveringsfeltet, med bl.a. regulering av helseforskrifter og

¹⁶ Lesbiske, homofile, bifile og transpersoner.

anerkjennelse i kunstmiljøet.¹⁷ Dette har ført til en voldsom økning i interessen for tatovering i media, med flere reality tv-programmer (som Miami Ink og Ink Master), og en stor økning både av tatoveringsartister og av tatoverte.

2.1.5 Tatovering i dag

I delkapittelet om forskning i norsk kontekst nevnte jeg noen undersøkelser som sier at mellom 9 og 20% av nordmenn er tatoverte, og at tallet på unge voksne er enda høyere (Sagoe et al., 2017 og InFact, 2013). Pew Research Center utførte en undersøkelse i USA i 2010. Millennials blir der definert som voksne født etter 1980.¹⁸ Av de undersøkte hadde 4 av 10 (38%) Millennials tatoveringer¹⁹ og dette har ifølge Pew blitt «something of a trademark for Millennials». Halvparten av disse har mellom 2 og 5, mens 18% av disse har 6 eller flere.²⁰ 70% av dem oppgir at tatoveringene deres er skjult under klærne deres.²¹ Av de tatoverte i alle generasjoner har menn større sjanse for å ha synlige tatoveringer (23%) enn kvinner (13%) (Pew research center, 2010, s. 57-58).

Harris Poll er en annen undersøkelse gjennomført i 2012 viste at en av 5 voksne i USA har tatoveringer (21%), en økning fra 16% og 14% som de kom frem til i 2003 og 2008 (Braverman, 2012). I likhet med Sagoe et al. viste også Harris undersøkelsen at kvinner oftere er tatoverte enn menn (23% mot 19%), selv om denne spesifiserte at dette er første gang de har fått dette resultatet siden de begynte å spørre. Undersøkelsen viste også at halvparten av de uten tatoveringer betrakter de med tatoveringer som opprørske [eng. rebellious].²² Dette har muligens sammenheng med at tatoveringer har vært utbredt blant grupper preget av avvikende

¹⁷ Fra og med 1995 har det vært en rekke kunstutstillinger med tatovering og tatoveringsartister som fokus i New York: «Pierced Hearts and True Love» på Soho's Drawing Center (1995), «Body Art: Marks of Identity» på American Museum of Natural History (1999), «The Art of Gus Wagner» på South Street Seaport Museum (1999), «Adorning the World: Art of the Marquesas Islands» på Metropolitan Museum of Art (2005) og «Dr. Lakra» på Drawing Center (2011). Når kunsteksperter tar en kulturell praksis inn i en institusjonell setting gir de den legitimitet i offentligheten (Kosut, 2014).

¹⁸ Videre bruker de begrepene (med fødselsår i parentes) Gen Xers (1965-1980), Baby Boomers (1946-64), Silents (1928-1945) og Greatest (1927 og tidligere). Andre kjennetegn på Millennials er at de er mer multikulturelle, mindre religiøse, har med lavere sannsynlighet gjort militærtjeneste, og er i ferd med å bli den mest utdannede generasjonen i USA. De er alltid «tilkoblet», dvs gjennom mobil, pc og sosiale medier. 8 av 10 sover med mobiltelefonen ved senga og 2/3 har sendt/motatt SMS mens de kjører.

¹⁹ Tilsvarende tall for andre aldersgrupper er Gen X=32%, Boomer=15%, Silent=6%

²⁰ Blant de tatoverte i generasjonene over har 47% bare én, mens bare 9% har seks eller flere.

²¹ 73% for de eldre med tatoveringer.

²² Nesten halvparten av de spurte svarte at folk med tatovering er mindre attraktive (45%) eller og litt færre enn det synes de er mindre sexy (39%). En fjerdedel av dem opplever tatoverte som mindre intelligente (27%), sunne (25%) eller åndelige (25%).

oppførsel, slik jeg diskuterer over. Forskerne mener å se en trend med at tatovering i mindre grad blir koblet til avvikende oppførsel. I 2008 svarte 29% (uavhengig om de var tatovert eller ikke) at de tror det er høyere sannsynlighet for at tatoverte gjør noe folk flest betrakter som avvikende, 2% mente det var lavere sannsynlighet, mens 69% mente det ikke var noen forskjell. I 2012 var tallene 24% og 74% for henholdsvis større sannsynlighet for avvik og ingen forskjell.

Kraft mener å se at tatoveringer har skiftet fokus fra gruppen til individet og at de er blitt uttrykk for personlig identitet og individuelle kroppsprosjekter (Kraft, 2005, s. 15).

I Norge kunne man lenge ikke la seg tatovere profesjonelt, og først tidlig på 1990-tallet kom de første studioene til Norge (Carlsen, 2004). Det er vanskelig å tallfeste hvor mange som tatoverer i Norge i dag, da tatoveringsbransjen reguleres av ulike instanser og det ikke føres noen sentral oversikt, men leder i Norsk Tattoo Union, Kari Kjeskau, anslo i et intervju i 2014 at det er mellom 200 og 250 (Lysholm, 2014).

I Norge er tatoveringsbransjen regulert: Mattilsynet fører tilsyn med de som produserer og importerer utstyr og blekk, og det er kun lov å bli tatovert i studio godkjent av kommunelege (Barane, 2017).²³ Vi skal senere se at også en av mine informanter (Ida) har blitt tatovert hjemme, noe som teknisk sett er ulovelig, men da av en profesjonell tatovør (se kap. 3.2.4).

2.2 Kristne og tatoveringer – «it's complicated»

Tatoveringer har hatt ulike funksjoner og vært omstridt, men har vært praktisert blant kristne i en eller annen form så lenge kristendommen har eksistert, og vært på dagsorden også i den jødiske tradisjonen den springer ut av.

2.2.1 Førkristen tid

Allerede i 3. Mosebok 19:28 står det «Dere skal ikke rispe dere opp på kroppen i sorg over en som er død, og ikke brenne inn skrifttegn på dere. Jeg er Herren.». I noen mye brukte engelske bibeloversettelser, som New International Version (NIV) oversettes det «Do not cut

²³ Det som kan være en urovekkende trend, men som det ikke er forsket på ennå, er at flere ungdommer og unge voksne tar hjemmetatoveringer uten forkunnskaper, under uhygieniske forhold og ofte i beruset tilstand. Det at man enkelt kan kjøpe tatoveringsutstyr og blekk på internett, blant annet eBay, gjør det vanskelig å styre (Barane, 2017).

your bodies for the dead or put tattoo marks on yourselves». Dette har vært et av hovedversene som har blitt brukt av både kristne og andre for å argumentere for at det er et bibelsk forbud mot tatoveringer. Gir vi verset litt kontekst ser vi at kapittelet handler om hellighetsregler for israelittene og at det står sammen med advarsler mot avgudsdyrkelse.²⁴ I den bibelske fortellingen er israelsfolket nylig sluppet ut av slaveri fra Egypt, og på vei inn i Kanaan. Arkeologien tyder på at man i Egypt drev med tatovering, men kun av kvinner, på kroppsdeler forbundet med fruktbarhet (mage, lår og bryster) (Honeycutt, 2014). Lignende funn kombinert med bibelske tekster viser at Kanaaneerne drev med mer ekstrem rituell scarification og kutting i rituelle settinger,²⁵ spesielt for å ære de døde. Ordlyden i verset fra 3. mos 19:28 ser ut til å være et forbud mot det sistnevnte, altså scarification. Jøder praktiserte, og mange praktiserer fortsatt, likevel et tatoveringsforbud som et generelt forbud mot kroppsmodifikasjon (med unntak av omskjæring).

2.2.2 Urkirken

Som vi var inne på i forrige delkapittel så var tatovering utbredt i Jesu samtid. Blant Germanere og Piktere i nord med ulike funksjoner, og i Hellas og i Romerriket, primært til identifisering og straff for slaver, fanger og desertører. Etter Jesu død og oppstandelse, og en ny ulovlig religion ble opprettet, ble flere kristne tatt til fange og sendt til gruvene, og ble tatovert.²⁶ Flere kristne så dette som et æresmerke, og et tegn på tilhørighet i stedet for et stigma, og som en måte å vise at en var beredt til å lide for troen. Andre kopierte det uten selv å ha bli tatt til fange (Jones, 1987) og denne skikken fortsatte i flere hundre år. Oettermann (1984, s. 12) skriver at de gjerne tatoverte initialene til Kristus (X for Kristus eller I.N. for Jesus Nazarenus), et lam, et kors eller en fisk (se kapittel 3.2) i panna eller håndleddet. Det debatteres også om Paulus kan ha vært tatovert basert på hans brev til Galaterne (6,17): «Heretter må ingen plage meg mer, for jeg bærer Jesu merke på kroppen min.» (Oettermann, 1984, s. 12)

²⁴ Vers 26, handler om å drive med spådom og tegntyndning, mens vers 31 handler om ikke å tilkalle gjenferd.

²⁵ I 1. Kong 18,28 kan vi lese om da Elia utfordret Baal-tilbederne og «Så ropte de enda høyere og rispet seg med sverd og spyd, som de hadde for skikk, til blodet rant nedover dem.»

²⁶ Det er usikkert om dette var tatoveringer slik vi kjenner det i dag eller snakk om fargelagte brennmerkinger (Oettermann, 1984, s. 12).

2.2.3 Kristendommen blir statsreligion i Romerriket

Den kristne troen spredte seg i Romerriket, og kristne fikk større makt og innflytelse, og det var ikke alle kristne som var tilhengere av tatoveringer. Kirkelæreren Basilios den store prekte på 300-tallet:

Ingen mann skal la sitt hår vokse langt eller tatovere seg slik det gjøres av hedningene, disse Satans apostler som gjør seg selv foraktelige ved at de hengir seg til liderlige tanker. Bland dere ikke med dem som merker seg med torner og nåler, slik at deres blod renner ned på jorda. Beskytt dere mot alle urene, slik at det ikke kan bli sagt om dere at dere i deres hjerter ligger med skjøger. (Hemington, 2011, 73f)

I 316 e.Kr. forbød keiser Konstantin, som nylig var blitt kristen, bruken av straffetatoveringer i ansiktet med kommentaren «since the penalty of his condemnation can be expressed both on his hands and on his calves, and so that his face, which has been fashioned in the likeness of the divine beauty, may not be disgraced.» (Mena, 2017) Begrunnelsen stammet altså fra at mennesket er skapt i Guds bilde, og Konstantin mente ansiktet på en spesiell måte representerte dette.

Frivillig tatovering fortsatte dog, og det ble dokumentert at kristne frivillig lot seg tatovere i det hellige land og Anatolia av historikere, akademikeren og retorikeren Procopius av Gaza på 500-tallet og Theophylact Simocatta, en Bysantisk historiker på 600-tallet er blant dem (Mena, 2017) Og etter hvert tatoverte også flere fra kirker rundt i vesten seg med sårmerker lik de Jesus fikk på korset, kalt også kalt «stigmata» (DeMello, 2000)

Ettersom kristendommen ble majoritetsreligion ble man mer skeptisk til de lokale pre-kristne tatoveringsskikkene, som for eksempel i Storbritannia: Terisa Green i *The Tattoo Encyclopedia* formulerer seg som om tatovering ble forbudt i Nord-Europa ved kirkekonsilet i Calcuth i Northumbria i 787 (Green, 2003). Andre forskere som Scheinfeld (2007) og Oetterman (1984) spesifiserer at forbudet ved dette konsilet bare gjaldt for tatoveringer for å pynte kroppen (med brodd mot de hedenske skikkene til briter og skotter), men at det var unntak for «dem som lider oförrät Herrens skull» (Oettermann, 1984, s. 14), altså for kristne tatoveringer, kanskje fordi det var mange i presteskapet som selv var tatovert i forbindelse med pilegrimsreiser til det hellige land. Mena siterer fra konsilet:

Når en person utsetter seg for den smerten det er å la seg tatovere for Guds skyld, bør han prises høyt. Men en som lar seg tatovere av overtroiske grunner, slik hedningene gjør, vil ikke ha noen fordeler av det.» (Hemingson, 2011, s. 74)

Til tross for dette delforbudet fra Northumbria i 787 holdt skikken med tatoveringer seg i Storbritannia i flere hundre år.²⁷

Flere ulike artikler og bøker oppgir med svært få kilder at «Kirken» – noen spesifiserer pave Hadrian I – totalforbød tatovering på 700-tallet – noen nevner 787 (Hemingson, 2011, s. 69, Sanders, 2008, Royal Museum in Greenwich, 2017, Vik et al., 2004, m.f.). Dette gjorde meg nysgjerrig så jeg begynte å sjekke referansene, men så vidt jeg kan se viser ingen av disse til den opprinnelige pave bullen [eng. edict] eller en oversettelse av denne, og noen refererer feilaktig til konsilet i Northumbria fra 787, som kilden til totalforbudet. Mena (2017) hevder påstanden om pave Hadrian I sitt forbud mot tatoveringer ikke kan bekreftes. Det kan virke som dette kan være en av de «sannhetene» som bare er blitt gjenfortalt så mange ganger at det ikke er noen som setter spørsmålstegn ved den, heller ikke representanter for norske tatovører.²⁸

Men om det forelå et forbud eller ikke, så forsvant nesten tatovering ut fra Europa. Noen fortsatte dog å tatovere seg, spesielt i det hellige land. Dette gjaldt pilegrimer (som nevnt) samt at korsfarere tatoverte seg med kors til minne om sine reiser, eller for å sikre en kristen begravelse i krig (Hemingson, 2011, 67). Skikken med å tatovere seg som pilegrim ser vi har røtter tilbake til 500-tallet, og den fortsetter helt til den dag i dag.²⁹ Det er, som nevnt over, også en av de få typer tatoveringer som vi finner spor av i Europa mellom 900- og 1700-tallet.

MacQuarries skriver at studier av irsk litteratur tyder på at man brukte tatoveringer på kroppene til helgener for å spre Guds ord gjennom generasjoner. «These medieval texts continue a Biblical dichotomy between tattoos as «indicative of paganism, illiteracy, and criminality» and tattoos as connected to «literacy, Christianity and civilized culture.»» (Schildkrout, 2004, s. 325) Schildkrout hevder videre at en naturlig og umerket kropp som

²⁷ Blant annet heter det at den engelske kong Harold II ble identifisert etter sin død ved slaget ved Hastings i 1066 på grunn av hans tatoveringer. (Mena, 2017)

²⁸ «Pave Hadrian forbød også tatoveringer i år 787, smiler [Kari] Kjeskau.», innehaver av Memento Tatto Studio i Oslo og leder av Norsk Tattoo Union (sitert i Myklebust 2015b).

²⁹ Familien Razzouk i Jerusalem har tatoveret pilgrimer siden 1300-tallet og gjør det fortsatt (Lee, 2016).

Guds bilde var bl.a. en protestantisk ide, og gjennom kunsten bidro bilder av tatoverte lokale folkegrupper rundt om i verden til at de ble sett på som barbarer og villmenn.³⁰

2.2.4 Kristne ved tatoveringenes gjenintroduksjon til vesten

Da Cook med flere gjenintroduserte tatoveringene i Europa var det som sagt til to «lag» av samfunnet: Sositeten i England og sjømennene og de lavere samfunnslag. På den tiden var Storbritannia en ganske homogen kristen kultur, om enn med noe ulike denominasjoner, så de som tatoverte seg var kristne.³¹ Som jeg skisserte i historiekapittelet kom det et skille da tatoveringsmaskina ble introdusert og tatoveringer ble utbredt blant fattigfolk. Dette førte blant annet til at tatoveringer ble koblet til avvikende oppførsel og kriminalitet, noe kristne ikke kunne støtte. Like fullt tatoverte fortsatt pilegrimstur til Jerusalem. «In 1862 Albert, the Prince of Wales, later King Edward VII, had a Jerusalem Cross tattooed on his arm on a visit to the Holy Land.» (Royal Museum of Greenwich)

I kapittelet om tatoveringens gjenfødelse skriver jeg at flere stigmatiserte grupper, fanger, bikere, chicanos og pønkere, var med på å gi nytt fokus på tatoveringer parallelt med den mer kunst- og kulturbevisste tatoveringsrenessansen. Jeg tror mye av samfunnets, og spesielt kristnes, aversjon mot og «frykt» for å la seg eller sine tatovere kan spores til at man ikke ønsker å bli assosiert med disse gruppene. DeMello (2000) skriver at de tatoverte fra middelklassen ofte ønsker å markere distanse til nettopp denne tatoveringsstereotypen når de legger frem sine tatoveringsnarrativ (mer om det senere). Så det er kanskje ikke alltid tatoveringene i seg selv som er problemet, men alle de stereotype, kulturelle assosiasjonene som følger med? Som jeg også var inne på over har tatoveringsrenessansen gjort tatoveringer mer kulturelt akseptert, blant annet som kunstuttrykk, og dette kombinert med økt utbredelse blant folk generelt og også i kristne sammenhenger, gjør at det i dag kanskje ikke er like mange som reagerer på tatoveringer kombinert med kristen tro?

³⁰ Samtidig har det å fremstille «den andre», tatoverte som barbarer også røtter tilbake til da romerne invaderte det som nå er Storbritannia og møtte de tungt tatoverte og kroppsmalte Pikterene.

³¹ Det jeg synes er interessant, er at siden flere konger og dronninger ble tatoverte og både den anglikanske kirke og andre europeiske statskirken har kongen som overhode, så har det vært tatoverte overhoder for både Den anglikanske kirke, ved både kong Edward VII og hans sønn George V, og i nyere tid Den danske folkekirke, ved kong Fredrik IX.

For a small but growing subculture within evangelical Christianity, religious tattooing is becoming an increasingly legitimate expression of individuality, identity, and faith. (Lori Jensen og Donald Miller sitert i Heinrichs, 1999)

2.2.5 Kristne som minoritetsgrupper, majoritetskirke og misjonærer

Kristendommen har dessverre vært med på å utradere lange tatoveringskulturtradisjoner i settinger hvor den har blitt majoritetsreligion, og i flere ureflekterte misjonssammenhenger hvor tatoveringer har blitt knyttet til hedensk tro og religionsutøvelse (Oettermann, 1984, Scheinkrout, 2004, m.f.). Men i situasjoner hvor kristne har vært mindretallsreligion, i likhet med i urkirken, har tatovering vært en måte å synliggjøre både gruppetilhørighet, tro – og motstand på. Eksempler på dette er de kristne kopterne som er spredt rundt i Nordøst-Afrika og i områdene rundt. Koptiske prester var i middelalderen ansvarlige for å tatovere pilegrimer utenfor Jerusalems porter, som bevis på at disse hadde vært der.³² Etter de Arabiske muslimer invaderte Egypt på 600-tallet har tatoveringene fått en annen funksjon, spesielt i nyere tid. I et samfunn preget av religiøs forfølgelse, så fungerer tatoveringene både som merker på gruppetilhørighet, religionsuttrykk – og id-kort (Follett, 2009 og San Martín, 2015). Et annet eksempel er det lille ortodokse Vlach-folket i nordvestre Hellas. De har gamle tradisjoner for å markere sin ortodokse tro gjennom tatoveringer på synlige steder på kroppen (hender, armer og panne). også katolikker på Balkan har lange tradisjoner for å tatovere seg med spesielle kors på blant annet hender og forarmer, blant annet for å hindre tvangskonvertering og slaveri under det Ottomanske riket. Både hos Vlach-folket og på Balkan er det primært kvinnene som både tatoverer og blir tatovert i kontrast med den mannsdominerte kulturen som preger store deler av resten av tatoveringsverden (Oettermann, 1984, Krutak, 2010 og Hemingson, 2011).

2.2.6 Kristne og tatoveringer i dag

En artikkel i Psychological Reports (Koch, Roberts, Armstrong & Owen, 2004) skriver at tidligere forskning viser en tydelig sammenheng mellom det å ha sterk tro og aktiv religiøs praksis, og det å ta avstand fra det de kaller avvikende adferd³³. Spesielt de tilhørende konservative menigheter, med mye fokus på synd og straff, har en sterk subkulturell identitet

³² Og koptisk kristne holder fortsatt på, jf. familien Razzouk (Lee, 2016)

³³ Dette lister de som blant annet ulovlig drikking (under lovlig drikkealder), bruk av ulovlige narkotiske stoffer, før- og utenomekteskapelig sex.

og styrer unna den nevnte avvikende aktiviteten. Artikkelforfatterne gjorde en undersøkelse blant 520 universitetsstudenter sørvest i USA for å se om dette også gjaldt tatoveringer, da dette ikke var nevnt i forskningen. De fant i sitt materiale bare en marginal, ikke signifikant negativ korrelasjon mellom religiøs tro, kirkegang og bønnfrekvens opp mot interesse for, hyppighet av og ønske om å skaffe tatoveringer. De mener dette peker på en økende kulturell aksept for tatoveringer, og mener på grunnlag av dette at selv om tatovering tidligere har blitt ansett som avvikende adferd, kan det ikke lenger gjøre det.

En kvalitativ studie av 24 studenter om deres valg av tatoveringer ved et evangelisk kristent college ga lignende funn (Firmin, 2008). De så fire tema gå igjen i intervjuene. For det første opplevde ikke studentene at deres tatoveringspraksis var ubibelsk. For det andre tilla flesteparten av studentene deres tatoveringer religiøs mening. For det tredje forklarte studentene at de hadde brukt lang tid på og tenkt nøye igjennom valget før de tok en tatovering. Det fjerde som gikk igjen i intervjuene var at de fikk god støtte fra venner når det gjaldt å ta tatovering, mens familie var mer skeptisk. De fant med andre ord ut at for deres informanter handlet det å ta tatovering ikke om å ville gjøre opprør eller om avvikende oppførsel, men om et uttrykk for spiritualitet.

Jeg har ikke funnet noen forskning gjort på kristne og tatoveringer, studier tilsvarende dem over, i norsk kontekst, annet enn at Ellingsen (2008) hadde to kristne informanter i sin avhandling om religiøst motivert kroppskunst.

Kontroverser

For å gi et innblikk i noen tanker om tatoveringer blant kristne i dag har jeg sett på en artikkel fra nettstedet crosswalk.com. Den er skrevet av Will Honeycutt (2014) som er «professor of contemporary issues and apologetics» på Liberty University i Lynchburg, Virginia. Det første tema han tar opp er modifikasjon eller endring av kroppen. Han peker på at vi er Guds tempel (1. Kor. 6,19-20). Han peker på ekstrem kroppsmodifikasjon og spør om når vi ikke ligner på det gudsbildet vi er skapt i? Dette minner om Konstantins argumentasjon for å forby ansiktstatoveringer på slaver. Honeycutt ber også leseren tenke gjennom er motivasjonen for å la seg tatovere. Opprør mot foreldre er ikke greit (Ef. 6,1-3) og selv om man vil uttrykke seg kreativt bør det overordna målet være å ære gud (1. Kor. 10,31). Honeycutt mener at å ta tatovering for å ære og peke på Gud for å kunne vitne er akseptabelt, men ikke veldig effektivt. Sømmelighet [eng. modesty] er også et tema, som han mener betyr å ikke skulle

bringe fokus på en selv, men på Gud. Han mener å tenke på sømmelighet kan få en til å revurdere og begrense størrelsen, antallet og plasseringa av tatoveringer. Honeycutt trekker også frem pengebruk og vårt ansvar som forvaltere. I tillegg til disse punktene som han knytter til kristen tro har han noen allmenne punkt som handler om en generell bekymring om tatoveringer vil påvirke ens mulighet til å få jobb, hvilke signaler man ønsker å sende ut til verden og om man kan stå for det videre i livet, og til slutt trekker han frem de mulige medisinske sidene ved å la seg tatovere.³⁴ Flere av de siste punktene bygger opp under min tese om at det er assosiasjonene rundt tatoveringene som er problematisk for noen. Interessant er det å legge merke til at Honeycutt selv ikke nevner selve motivet for tatoveringa, altså bilder, symboler eller det konkrete innholdet, direkte i sin artikkel.

Andre er ikke like moderate i sin kritikk av tatoveringer. En av dem er Terry Watkins (udatert) som driver Dial the truth ministries. Jeg var usikker på om jeg skulle ta han med på grunn av ganske ekstreme synspunkter (hans organisasjon argumenterer bl.a. for at rockemusikk er djevlesk), men om ikke annet kan han nevnes som et ytterpunkt. Han har en rekke argumenter basert på et biblistisk³⁵ bibelsyn kombinert med en overbevisning om at de hedenske tilbedelsespraksisene som det advares mot i 3. Mos 19,28 kan likestilles med moderne tatovering.³⁶ Som vi har vært inne på er de fleste teologer uenige med han i at dette bibelverset er relevant nettopp fordi det ikke kan sammenlignes og at det handler om en advarsel mot avgudsdyrkelse og ikke tatovering som sådan (Honeycutt, 2014, Myklebust, 2015a, Mena, 2017, m.f.). Watkins er heller ikke tilhenger av å skille mellom den nye og den gamle pakt, eller «Moral law» og «Mosaic law» (Mena, 2017), altså tanken om om at kristne ikke er bundet av hele moseloven, men primært 10. bud. Så når Watkins først forstår 3. Mos 19,28 slik han gjør er svaret enkelt: Det står ikke gjør det, så ikke gjør det. Ellers så består hele nettsiden til Watkins av «cherry picking», altså å frakoblede sitater som passer til de man ønsker, mye bruk av negative adjektiver og tolkning på verst mulig måte. For eksempel skriver han «In fact, for most of it's slimy history the tattoo was used to mark the criminal, adulterers, traitors, deserters, the deviant and outcast.» Dette har vi allerede sett ikke stemmer, og det fascinerende er at han refererer til de samme kildene som jeg har brukt i denne oppgaven (for eksempel Gilbert, 2000).

³⁴ Han nevner allergiske reaksjoner, infeksjoner, arrdannelse, blodsykdommer som Hepatitt B og C.

³⁵ «Biblisme» brukes om en bokstavtro lesning av bibelen, og knyttes ofte til kristen fundamentalisme.

³⁶ Han sammenligner videre tatovering med djeveldyrking og demoniske praksiser som involverer «bloodletting» (Watkins, udatert).

Tatovering som døråpner og som tjeneste

På andre enden av spekteret har du de som bruker tatoveringer og det å være tatovert til å komme i kontakt med deler av samfunnet som vanligvis ikke har mye kontakt med kirken og kristen tro. En av dem er Nadia Bolz-Weber, en luthersk pastor i Denver i USA, som har tatovert motiver fra hele kirkeåret rundt om på armene og ryggen. Hun har en alternativ bakgrunn, som stand-up-komiker, Hedning, og alkoholiker, og startet House for All Sinners and Saints i Denver for å være kirke for «outsidere» (Little, 2015). En annen er Alpin Pop-Nikolov fra Makedonia med den uvanlige jobbkombinasjonen «pastor og tatto-artist» (Kilde Aarebrot, 2010). Han jobbet fulltid som tatovør, men etter å ha blitt kristen på 90-tallet fikk han beskjed om at tatoveringskarrieren ikke kunne kombineres med hans nye tro. Flere år senere gjorde han helomvending etter at en frikirkepastor mente han hadde en unik mulighet til å nå et miljø som kirka ikke hadde mye kontakt med. Det siste eksemplet jeg tar med (det er mange flere) handler om INK180. Det er historien om tatovøren Chris Baker som gratis dekker til, det vil si gjøre såkalte cover-ups, av tatoveringer for tidligere gjengmedlemmer og ofre for menneskehandel. Han ser på som sin tjeneste overfor Gud. (INK180, 2016).

2.3 Identitetsteori og tatoveringer – ulike perspektiv

Vi har i foregående kapitlene sett hvordan tatoveringer og ulike identiteter er tett knyttet sammen. Det kan handle om gruppeidentitet (bl.a. pønker), yrkesidentitet (bl.a. sjømann), religiøs identitet (bl.a. koptere), sosial identitet (bl.a. slave) – og den personlige identiteten.

Som vi ser er det mange perspektiver på identitet jeg kunne valgt. Når jeg nå har valgt identitetsteori som knytter seg mest til den personlige identiteten, med utgangspunkt i Mead og Giddens, så er det fordi jeg mener det er den personlige identitetsbyggingen som best forklarer mine informanternes forhold til sine tatoveringer. Også begrepet «refleksivitet», som går igjen hos begge, beskriver godt hvordan informantene forstår seg selv og sine tatoveringer i lys av egen historie og samfunnets forventninger.

Jeg vil også presentere DeMellos teori om tatoveringsnarrativer som en forståelseshorisont for mine informanternes fortellinger.

Jeg kunne, slik ulike deler av mitt kildemateriale har gjort, brukt andre identitetsteoretikere, som Michel Foucault eller Émile Durkheim. For eksempel skrev Durkheim «tattooing should

be the most direct and expressive means by which the communion of minds can be affirmed. The best way of proving to oneself and to others that one is a member of a certain group is to place a distinctive mark on the body.» (ifølge Crossley, 2006, s. 12). Jeg har valgt dette bort av to hovedgrunner. Den første er at disse har et annet fokus, blant annet mer kollektivt, enn de teoretikerne jeg har valgt ut. Det andre og viktigste er at jeg ikke har plass i denne avhandlingen til å presentere mer teori enn jeg allerede gjør.

2.3.1 Identitet og refleksivitet – Mead og Giddens

Refleksivitet

Sosiologene George Herbert Mead (1863-1931) og Anthony Giddens (1938-) publiserte sine verker knyttet til identitet i henholdsvis begynnelsen og slutten av det 20. århundre. Den britiske sosiologen Nick Crossley har i boka *Reflexive Embodiment in Contemporary Society* (Crossley, 2006) sammenlignet de to og funnet at begrepet «refleksivitet» går igjen hos begge. Selv lanserer han at identitet kan forstås i lys av begrepet «refleksiv kroppsliggjøring» [eng. «reflexive embodiment»] som «the capacity and tendency to perceive, emotive about, reflect and act upon one's own body; to practices of body modification and maintenance; and to 'body image'» (Crossley, 2006, s. 1), eller oversatt «evnen og tendensen til å oppfatte, føle, reflektere over og handle i forhold til ens egen kropp, til modifikasjoner av og vedlikehold av denne, og til selvbilde.» Dette, problematiserer Crossley, er basert på antakelsen om at vi *er* kroppene våre, noe som ikke har vært gitt i verken filosofien og teologien.³⁷ Først la oss presentere henholdsvis Meads og Giddens identitetsteorier

Mead – identitet gjennom speiling og symboler

George Herbert Mead var filosof, sosiolog og psykolog og professor ved University of Chicago, hvor han var del av det som i sosiologien er kjent som Chicago-skolen. Han er kjent for å ha videreutviklet Herbert Blumers teori om symbolsk interaksjonisme, som handler om at vi formes av interaksjoner med og speiling gjennom menneskene og samfunnet rundt oss, og deres reaksjoner på oss (Stølen, 2014). Hans speilingsteori bygde videre på hans kollega

³⁷ Jf. det hellenistiske dualistiske skillet mellom kropp og sjel, en arv fra bl.a. Aristoteles, som senere skulle prege flere kristne teologer, bl.a. Thomas Aquinas.

Charles Horton Cooley sin teori om «speilbilde-selv».³⁸ Mead mener det isolerte individet ikke finnes: vi vokser i en annens kropp og vi fødes hjelpeløse inn i et fellesskap. Mead hevder tankene våre er en intern samtale med ulike internaliserte stemmer. Disse er basert på hva vi tror ulike aktører i samfunnet rundt oss ville sagt til oss (Crossley, 2006 s. 88ff).

Mead opererer med tre viktige begreper. Det første er «jeg» [eng.: I] som er spedbarnet som leker [eng. play] seg inn i ulike roller, ved å etterape dem rundt seg. Jeg'et blir også selv gitt ulike roller eller identiteter i møte med andre. Det andre, «meg» [eng.: me], bruker Mead om vårt konstruerte selv, som oppstår når vi klarer å se oss selv utenfra, og får flere og flere internaliserte stemmer som vi definerer oss ved. Etersom barn blir større og har blitt formet av lek, blir de med i det Mead kaller spill [eng.: games]. Det definerer han som lek med flere spillere, kanskje lag og hvor det er felles spilleregler. Mead har også et skille mellom det han kaller partikulære/signifikante andre (slik som familiemedlemmer og lærere) og «generaliserte andre» dette kan være stemmen til ulike fellesskap som man er med i. Ved å lytte til stemmene til de generelle andre kan vi lære hva spillereglene er i ulike settinger, alt fra når et mål er et mål i fotball til standardiserte mål vi bruker i hverdagen (høyde, vekt, m.m). «Knowing the view of the generalized other is not sufficient to guarantee my compliance unless an imbalance of power and threat of sanctions force my hand» (Crossley, 2006, s. 94). Når vi tenker på oss selv så er vi både «jeg»/subjekt og «meg»/objekt. «Signifikante symboler» er for Mead noe som har samme betydningen for både den som bærer dem og dem som ser dem fordi betydningen er kodet inn i en (sub)kulturell kontekst og gjennom kommunikasjon. Tatoveringer trekkes av Crossley frem som et eksempel på dette. (Crossley, 2006, s. 98)

Giddens – Identitet gjennom personlige fortellinger

A person's identity is not to be found in behaviour, nor — important though this is — in the reactions of others, but in the capacity to keep a particular narrative going. The individual's biography, if she is to maintain regular interaction with others in the day-to-day world, cannot be wholly fictive. It must continually integrate events which

³⁸ «Speilbilde-selv» består av tre hoveddeler 1) Vi forestiller oss hvordan vi fremstår for andre 2) Vi forestiller oss og reagerer på hva vi tror andres bedømmelse av oss er 3) Vi utvikler våre selv gjennom bedømmelsen av andre (Yeung & Martin, 2003).

occur in the external world, and sort them into the ongoing 'story' about the self.
(Giddens, 1991, s. 54)

Anthony Giddens er britisk sosiolog, og har forfattet en rekke verk om ulike fagtema, men det er i *Modernity and Self-Identity* fra 1991 og *The Transformation of Intimacy* fra 1992 at han tar opp spørsmålet om identitet og konsekvensene av senmodernitetens konsekvenser. Som vi ser i sitatet over er Giddens opptatt av personlige fortellinger eller narrativer som basis for vår identitet. Dette er blitt en pågående refleksiv prosess som vi alltid jobber med og tenker på. Videre skriver Giddens at vårt ytre er «a means of symbolic display, a way of giving external form to narratives of self-identity» (Giddens 1991:62) og at kroppen blir «a visible carrier of self-identity and is increasingly integrated into life-style decisions which an individual makes (Giddens 1992:31» (i Crossley, 2006, s. 18)

Self-identity, then, is not a set of traits or observable characteristics. It is a person's own reflexive understanding of their biography. Self-identity has continuity - that is, it cannot easily be completely changed at will - but that continuity is only a product of the person's reflexive beliefs about their own biography (Giddens, 1991, s. 53)

2.3.2 Tatoveringsnarrativer - DeMello

I saw the primary source of tattoo power in terms of the literal ability to «write oneself» and subsequently to be «read» by others. Today, I realize that tattoos are powerful in another way: as a site of discourse. People talk about tattoos. They talk about their own tattoos, about each other's tattoos, about tattoos in general, and this talk, I argue, has a practical effect: it actually shapes the tattoos. I call people's stories about their own tattoos «tattoo narratives.» These narratives serve in an important way to create meaning, by providing and intellectual and emotional context for the tattoo. (DeMello, 2000, s. 12)

På grunn av den endrede tatoveringsforståelsen hos middelklassen,³⁹ så er det ikke lenger mulig å bare lese av symbolikken fra en tatovering lengre. Den gamle typen tatoveringer, skriver DeMello:

³⁹ Som vi var inne på i kapittel 2.1.4. mener DeMello at journalister og akademikere har skapt et bilde av tatoveringer «that today includes tattoo artists who have been trained in art school; tattoos that are finely

«tell a story all by themselves. Modern tattoos, on the other hand do not. The wearer must construct a narrative to explain them, because the tattoos are no longer able to do this» (DeMello, 2000, s. 193).

Disse tatoveringsnarrativene består ofte av bestemte deler: Hvorfor en bestemte seg for å ta en tatovering, hvordan en tenkte ut designet, meninga med designet, hvor lenge en vurderte å ta den, den faktiske erfaringa av å la seg tatovere, og hva tatoveringa betyr for dem nå. De inneholder ofte også en «komme ut» som tatovert-del, hvor en legger vekt på hvordan det var for venner og familie å høre at man hadde tatt en tatovering. DeMello peker på at tatoveringsnarrativene ligner kristne omvendelseshistorier, i det at de peker på en spesifikk hendelse som har et tydelig før og etter, forskjellen er at de ikke baserer seg så mye på minne, og er mer selvreflekterende. Tatoveringsnarrativene kan også endres i det man lærer mer om symboler og tradisjon knyttet til tatovering. Flere av DeMello sine informanter har narrativer som også inneholder en brodd mot tradisjonell tatovering⁴⁰ og en avstandtagen fra de som tradisjonelt har vært tatoverte.⁴¹ (DeMello, 2000, s. 152-153)

Hun viser videre til at tatoveringsnarrativene tar form på bakgrunn av spørsmålene som tatoverte folk blir spurt og i hvilken sammenheng. De antar ofte at spørsmålsstiller og lytter er kritiske til eller i det minste ikke forstår tatoveringa (DeMello, 2000, s. 156) Over tid kan narrativene endres i tråd med den tatovertes eget forhold til sine tatoveringer, og et minkende behov for å rettferdiggjøre de valg en har tatt (DeMello, 2000, s. 158).

individuals seek to express and reclaim themselves through the act of getting a tattoo; the design of the tattoo should ideally reflect some aspect of the self that is otherwise without public expression or is repressed by our society. (David Rosenblatt sitert i DeMello, 2000, s. 161)

Middelklassens tatoveringsnarrativer kjennetegnes ifølge DeMello av seks temaer, som jeg nå skal presenterer i 6 underkapitler.

executed, highly customized, and deeply meaningful; and a value system that stresses the sacredness of the body, a lifetime commitment, and a strong spiritual or emotional connection to the tattoo» (DeMello, 2000, s. 33).

⁴⁰ Type «jeg ville ha noe som symboliserte meg, og ikke noe som bare hang på veggen (dvs. standardiserte "flash"-tatoveringer)».

⁴¹ Type «jeg er ikke noen biker-type akkurat».

Individualitet

Det første er «individualitet» og kommer til syne blant annet. ved å velge personlige design og ved at tatoveringa bør si noe om hva som rører seg på innsida av den som har den.

(DeMello, 2000, s. 161f)

Informanten «Bonny G» sier «I think tattoos are more like something within, so I don't always like to let them show; I like them to be a little bit mysterious.» (DeMello, 2000, s. 162)

Spiritualitet

Det andre temaet er «spiritualitet» og viser seg enten i valg av religiøse motiver, da gjerne med en personlig mening knytta til dem, eller som en forståelse av at tatoveringsprosessen i seg selv er noe spirituelt og ritualistisk. Dette sistnevnte temaet er spesielt vanlig blant såkalte moderne primitive. Disse ser på tatovering og piercing som urritualer som lenge har vært borte fra det moderne, spirituelt flate samfunn. (DeMello, 2000, s. 162f) Noen tatovører har lignende perspektiv på jobben sin og tilbyr tatovering nærmest som et religiøst ritual, hvor man ofrer mat, blomster og gaver på et alter. (DeMello, 2000, s. 164)

Informanten Sally T, som har en mengde religiøse symboler tatovert, reflekterer over dilemmaet med å skulle komme på en spirituell mening med sine tatoveringer: «You get past a certain point where you say, Gee, what's my next one going to be, and when am I going to get it? So you get to the point where they don't have quite as much spiritual meaning as they used to» (DeMello, 2000, s. 164)

DeMello peker på at flere av hennes informanter (både tatoverte og tatovører) fremholder «the idea that the tattoo is not (or should not be) simply a fashion statement. It is both an expression of the deepest self, and it is a mirror into the soul» (DeMello, 2000, s. 165). Denne ideen finner jeg vanskelig å sammenholde med den store økningen i tatoveringer hos blant annet Millennials (jf. Pew Research, 2010) og det DeMello selv skriver om at det kan bli noe krampaktig å skulle finne dype meninger med alt. Flere av mine informanter med mange tatoveringer meldte også at de på et tidspunkt «begynner å pynte» (Se bl.a. intervju med Gunnar og Per).

Personlig vekst

«Personlig vekst» er det tredje tema DeMello mener kommer frem i tatoveringsnarrativene. Dette kommer til uttrykk gjennom stikkordene «selv-hjelp og myndiggjøring» («self-help and empowering», DeMello, 2000, s. 166). Her viser hun til at flere oppgir at å tatovere seg var en helbredende prosess både fysisk, følelsesmessig og spirituelt. Flere av hennes informanter har valgt motiver som inspirerer og gir håp og symboliserer hvem og hvordan de ønsker å være. Det å ta en tatovering i seg selv var for mange en viktig markering av en livssituasjon, en sorgprosess, eller en protest mot en personlig krise og noe de selv kunne styre over. (DeMello, 2000, s. 166ff)

Kroppens hellighet

Det fjerde temaet er «kroppens hellighet» [eng. «Sacredness of the Body»] (DeMello, 2000, 169). Flere av middelklassens tatoveringsnarrativer understreker hvor viktig og «hellig» kroppen deres er. Dette kommer til syne ved at man understreker at man ikke vil putte hva som helst på kroppen (jf. «individualitet»-temaet), og flere av DeMellos informanter pekte på hvordan tatoveringene deres har gjort at de tar bedre vare på kroppene sine, ved blant annet å spise sunnere. (DeMello, 2000, s. 169) Mengden tid brukt for å planlegge en tatovering samt forpliktelsen det er å ha en peker for DeMello også på at de tar kroppene sine på alvor.

Kvinnerens motivasjon

Et femte temaet som DeMello peker på er «kvinnerens motivasjon» [eng. «Women's Motivation»] (DeMello, 2000, s. 172). Her understreker hun at selv om både menn og kvinner har de foregående temaene med i sine tatoveringsnarrativer, så har kvinner en tendens til å legge vekt på helbredelse, myndiggjøring og kontroll i deres forklaringer. Hun trekker frem at innen feminisme kan kroppen både være «the site for the inscription of power and the primary site of resistance to that power – the body entails the possibility of counterinscription, of being self marked.» Med dette mener hun blant annet at kvinner kan ta kontroll over egen kropp og bryte med noen samfunnsnormer om hva som er forventet av dem. Selv om DeMellos forskning primært omhandler middelklassen peker hun på at arbeiderklassekvinner har brukt tatoveringer og andre virkemidler allerede i lang tid for å understreke sin uavhengighet (DeMello, 2000, s. 173f).

Moderne primitive

Det sjette og siste temaet kaller DeMello for «moderne primitive». Dette er for DeMello et tema som involverer alle de til nå nevnte temaene. Begrepets stammer fra Fakir Musafar som i 1967 definerte det som ««a non tribal person who responds to primal urges and does something with the body» (Vale and Juno 1989:13)» (sitert i DeMello, 2000, s. 174) Først var begrepet knyttet til et radikalt og seksualisert S/M miljø,⁴² men ideene ble etter hvert knyttet til det mer mainstream tatoveringsmiljøet. S/M blir i likhet med tatovering knyttet til personlig transformasjon, en måte å oppnå større spirituell bevissthet og en måte for deltakerne å knytte seg til sin kropp (Thomson 1991 sitert i DeMello, 2000, s. 174).

«Tattooing has become for many a vision quest; an identity quest; an initiation ritual; a self-naming ritual; an act of magic; a spiritual healing; a connection to the God or Goddess, the Great Mother, or the Wild Man.» (DeMello, 2000, s. 176).

2.3.3 Andre perspektiver på tatovering og identitet - Sullivan

Nikki Sullivan har i boka *Tattooed bodies* hatt en kritisk gjennomgang av ulike måter tatovering og tatoverte har blitt forsket på og tolket opp gjennom historien. Jeg har valgt å ta med noen av perspektivene hun trekker frem for bredde i den senere analysen.

En studie Sullivan gjennomgikk var Edgerton & Dingman sin *Tattooing and Identity* fra 1963 (Sullivan, 2001, 14f). De hadde funnet 5 hovedgrunner til utbredelsen av tatoveringer i det moderne Vesten. Den første var utsmykning [eng. ornamentation], eller ønske om å forskjønne eller pryde kroppen. Den andre grunnen var erotikk [eng. eroticism], eller det seksuelle ved tatoveringsprosessen. Den tredje grunnen de fant var ønsket om å vise karakteristikk som var verdsatte i samfunnet, for eksempel evnen til å takle smerte og på den måten vise mot, maskulinitet, overgangen til voksen, m.m. Den fjerde var magisk-religiøs [eng. magico-religious] og handlet om ønske om beskyttelse fra en talisman. Den femte og siste, og for Edgerton & Dingman den viktigste, var etableringen av identitet, altså tatovering som en praksis for å definere seg selv. Om den siste grunnen uttaler de:

a tattooed person is identifying himself to himself and to others; he is communicating something about a relationship with other persons or things that he believes he

⁴² S/M er en forkortelse for «Sadomasochisme».

posseses, or wishes to possess, or wishes others to believe he possesses. (Edgerton & Dingman, 1963, 145, sitert i Sullivan, 2006, s. 15)

Edgerton & Dingman beskrev også fire grupper av identitetstatoveringer. I den første gruppen finner vi tatoveringer knyttet til grupperelasjon.⁴³ Den andre gruppen består av tatoveringer som markerer individuelle relasjoner.⁴⁴ Den tredje gruppen handler om tatoveringer som titulerer eller beskriver en selv.⁴⁵ Den fjerde gruppa tatoveringer er de som inneholder enigmatiske eller idiosynkratiske symboler med verdi kun for den enkelte.⁴⁶

En annen forsker Sullivan så på var Gerald Grumet og hans *Psychodynamic Implications of Tattoos* publisert i 1983 (Sullivan, 2001, s. 17f). Han betraktet seg som en «dermal diagnostician», det vil si han mente man kunne si mye om en person basert på dens tatoveringer. Grumet mente antallet tatoveringer og deres rekkefølge var viktig. Fra dette kunne man få en «tattoo history», en «archaeological unearthing of emotional relics». Han kritiserers av Sullivan for å være for enkel i relasjon til indre identitet og ytre tegn. Hun peker også på svakheten i en dermal diagnostician-modell i at en tatovering kan endre betydning for bæreren over tid, slik at en ikke uten videre kan se på et symbol og si hva det betyr for bæreren på det nåværende tidspunkt. Det kan altså ofte forekomme en disparitet mellom det Grumet kaller «en tatoverings objektive betydning» og den private betydningen for dens bærer. (Sullivan, 2001, s. 19) Sullivan peker også på at andre parter som tolker tatoveringer kan ha en innvirkning på hvordan tatoveringa tolkes av bæreren av denne, for eksempel kan spørsmålene som stilles om en tatovering være med på å forme nye tanker og dermed svar hos den tatoverte. Dette er spesielt interessant for de av oss som ønsker å forske på tatoverte og deres historier: Hvordan påvirker min forskning mine informanter? For det meste lot jeg informantene selv styre hvordan de ville legge frem for meg tatoveringene sine, og prøvde å bare komme med oppklarings- eller åpne oppfølgingsspørsmål. Men kanskje var det noe i enkelte av spørsmålsstillingene mine som fikk dem til å tenke på en ny måte å se tatoveringa si?

⁴³ Eksempler på dette kan være gjengtatoveringer, militære insignia, moko (Maori kulturelle tatoveringer).

⁴⁴ Eksempelvis den klassiske «mamma», navnet på en elsker eller venn, en kjendis eller noen man ser opp til.

⁴⁵ Dette kan være sitt eget navn, eller en egenskap ved seg selv en ønsker å fremheve, som modig.

⁴⁶ Slike symboler gir ikke umiddelbart svar på hva de betyr, og kan være knyttet til for eksempel et minne.

3 De tatoverte og deres historier

I dette kapittelet vil jeg presentere funnene som kom frem gjennom de 6 intervjuene jeg gjorde. Jeg vil først presentere informantene generelt, etterfulgt av en kort introduksjon av hver enkelt inkl. en oversikt over deres tatoveringer⁴⁷. Deretter vil jeg ta for meg de tre hoveddelene av problemstillingen min i hvert sitt underkapittel.

Første del av problemstillingen lyder: Hvilke symboler og motiver tatoverer kirkelige medarbeidere seg med? Den handler altså om selve tatoveringene⁴⁸ og presentasjonen av disse vil jeg strukturere ved hjelp av DeMellos tatoveringsnarrativ-tematiseringer.

I hvilken grad fungerer tatoveringene som indre og ytre identitetsmarkører? Slik lyder andre del av problemstillingen og her vil det handle om hva informantene selv sa om sin identitet knyttet til tatoveringene deres. Det er veldig mye som overlapper av historier mellom tatoveringsnarrativene og de personlige identitetsnarrativene (jf. Giddens), men jeg skal forsøke å ikke gjenta meg selv.

Den siste del av problemstillingen handler om tatovering og tjeneste og lyder: Og hvordan påvirker de arbeidshverdagen? Her vil trekke frem erfaringene informantene har gjort å være en tatoveret kristen medarbeider, og hvordan de håndterer dette.

3.1 Informantene

I prosessen med å velge hvem jeg skulle intervju kunne jeg valgt mange ulike veier og fått til dels ulike svar. Ved å velge kvalitative intervjuer vil en ikke kunne oppnå representativitet i statistisk forstand, men det er likevel klokt å velge informanter som er ulike for å få en bredde i svarene (Repstad, 1998, s. 47 og s. 69). Siden det ikke finnes noen database over kristne med tatoveringer, så begynte jeg med å fortelle venner og bekjente om prosjektet for å få tips. Da godkjenning fra NSD var på plass gikk jeg ut på min private facebook-vegg og spurte mine rundt 1000 kontakter om selv å melde seg eller tipse meg om folk som jobba i en kristen menighet eller organisasjon og som hadde minst én religiøs tatovering. Gjennom denne forespørselen og samtalene i forkant endte jeg opp med å spørre, og få positivt svar fra 3

⁴⁷ I oversikten betyr SH at tatoveringa er i svart-hvitt, altså uten farge. F betyr farge.

⁴⁸ En oversikt over det konkrete som er tatoveret inn på hver informant har jeg inkludert delkapitlene under kapittel 3.1.

menn og 3 kvinner. Det var viktig for meg å sørge for kjønnsbalanse fordi det er et uttalt ønske og strategi for Den norske kirke å ha kjønnsbalanse i blant deres ansatte, selv om de ikke er i mål ennå, spesielt blant prester der kun 3 av 10 er kvinner per 2015 (Kirkerådet, 2015 & Lindvåg, 2016). Å ha både menn og kvinner representert ville også kunne gi ulike svar på valg av motiver og motivasjon bak tatoveringene, slik annen forskning har vist tendenser til (se bl.a. Mifflin, 1997, Svensson, 1998, Gilbert, 2000, Green, 2003, DeMello, 2007, Hemingson, 2011).

Av informantene var 4 prester (en gikk på teologistudiet, men hadde jobberfaring som prestevikar), en var ungdomsarbeider og en jobbet som lærer ved en kristen folkehøgskole. Jeg ønsket å ha yrkesgrupper som arbeidet tett på mennesker for å kunne se om deres yrkesrelasjoner har blitt påvirket.⁴⁹ En kan kanskje spørre seg om en lærer på en kristen folkehøgskole er å regne som en kirkelig medarbeider? I tillegg til å jobbe som lærer hadde denne informanten oppdrag som omreisende forkynner, samt var aktiv i en lokal menighet, så flere av de samme tjeneste-aspektene som hos de andre gjør seg gjeldene også hos han. Dessuten kan det i noen typer forskning være interessant å få inn en eller flere forskningsobjekter (her informant) med annen bakgrunn som en form for kontrollgruppe for å se om andre betingelser gjelder for denne. (Johannessen m.f., 2010, s. 77).

På grunn av logistikk og tidsrammer for prosjektet valgte jeg å spørre informanter som kunne la seg intervju på Østlandet (innenfor Vestfold, Buskerud, Akershus, Oslo, og Østfold-området). Jeg fikk til slutt et utvalg informanter med bakgrunn fra store deler av Norge.

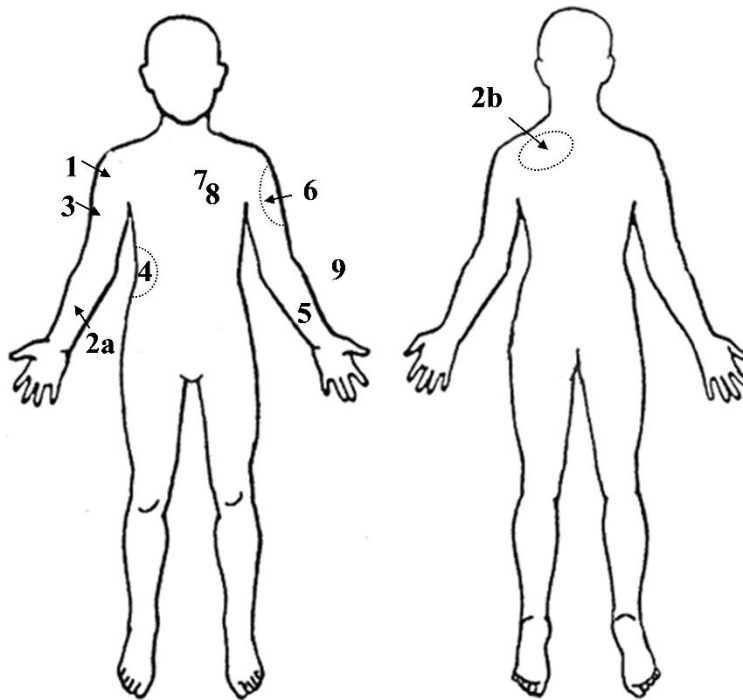
Det siste kriteriet jeg ønsket å sette for mine informanter var at de skulle være såkalte Millennials, det vil si være født fra og med 1980. Som jeg var inne på i kapittel 2.1.5 har Millennials et spesielt forhold til tatoveringer, og tatoveringer har blitt kalt et kjennetegn for denne generasjonen. Dette ble en avveining om hvorvidt en skulle gå for informanter med lengre yrkeserfaring, eller de som tilhørte en generasjon som tatoverer seg oftere enn noen andre. Det er ved flere kvalitative intervjuer blitt påvist en positiv effekt når intervjuer og informant ligner hverandre, enten i kjønn, alder, eller andre faktorer (Repstad, 1998, s. 77). Siden jeg selv er en kirkelig ansatt, religiøst tatovert, mannlig Millennial var det i hvert fall to kategorier jeg hadde til felles med informantene.

⁴⁹ Eksponering av tatoveringer blant for eksempel dresskledde regnskapsførere på et kirkelig kontor kan nok forekomme, men da i et mer internt miljø, og derfor ikke like interessant for meg å undersøke.

3.1.1 Den «uniformerte» læreren

Figur 1 Illustrasjon av «Gunnar» sine tatoveringer (i kronologisk rekkefølge)

1. (SH. På høyre overarm - utsiden) Bilde: En ichtys [også kalt Jesus-fisk] med teksten «in truth and love» under
2. a) (SH. På høyre underarm - innsiden) Gotisk tekst «Little is much when God is in it. He changes the world with the seeds we sow». Sitat fra den canadiske gruppa Downhere.
b) (SH. Bak på venstre skulder) Teksten «Never give up. Never slow down. Never grow old. Never die young.» Sitat av artisten James Taylor.
3. (SH. På høyre overarm under 1.) Bilde av en koffert med et hjerte inni. U2-symbolet fra plata «All that you can't leave behind»
4. (SH. På høyre side/ribbein) Latinsk sitat. Engelsk oversettelse: «Not for yourself, but for the whole world were you born.»
5. (SH. På venstre underarm – innsiden) Tekst: «Keep the faith» Albumtittel fra Bon Jovi. Bon Jovi sin håndskrift.
6. (F. På venstre overarm – utsiden) Bilde av et tomt trekors med en rød rose i senter [stilkens fletter seg nedover korset]. Tekstene «Have faith» (over) og «The story isn't over» (under)
7. (SH. På brystkassen/Over hjertet) Fødselsår + dødsår for far samt teksten «pappa»
8. (SH. På brystkassen/Over hjertet) Fødselsår + dødsår for søster samt teksten «[navn på søster]»
9. (F+SH. Rundt venstre underarm.) Bilder: En rød rose. Tre gråtone roser. Notelinjer. G-nøkkel og ornamentering (flagg) rundt tatovering nr. 5.

«Gunnar» er fra Østlandet og jobber som lærer ved en kristen folkehøgskole med rundt 20-30% kristne elever i følge han selv. Han har ved skolen ansvar for blant annet gudstjeneste og andaktslivet, samt å gi elever som ønsker det én-til-én samtaler. I tillegg er spiller han i et band som spiller konserter på bl.a. pub'er. Han er også omreisende taler og musiker i ulike frikirkelig sammenhenger gjennom en stor kristen organisasjon. Han har vokst opp og går fortsatt i frikirkelige menighet, og han har også tjeneste i sin lokalmenighet knyttet til musikk og ungdom. Gunnar omtaler tatoveringene som en uniform som synliggjør hva han står for.

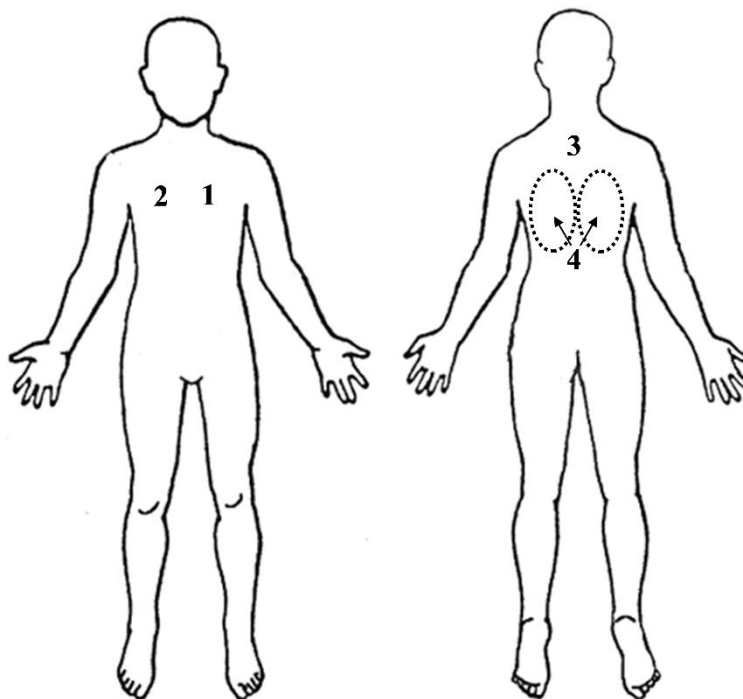
Jeg intervjuet Gunnar på en kafé utenfor Oslo og fikk vite at han tok sin første tatovering i midten av 20-årene, men etter det tok det 7 år før han skulle ta sin neste etter et samlivsbrudd. Deretter har han jevnlig reist til den samme tatovøren i New York for å la seg tatovere med en kombinasjon av symboler og tekst inspirert av det religiøse, musikk, og personlige historier.

Dette med å få et personlig forhold til sin tatovør er også trukket frem av andre forskere, som Fossåskaret (2009) og Siv Ellen Kraft: «Mange snakker som sin tatovør som en enestående kunstner og bare denne tatovøren som verdig deres hud» (Kraft, 2005, s. 52)

3.1.2 Den mystiske presten

Figur 2 Illustrasjon av «Per» sine tatoveringer (i kronologisk rekkefølge)

1. (SH. Til venstre på brystkassa (Over hjertet) Bilde: Et hjerte med et lite kors oppå (i hjertets «fordypning»). Det kommer stråler ut fra korset. [Kjent som Sacred Heart]
2. (SH. Til høyre på brystkassa) Greske bokstaver: ιχθύς (Ichthys)
3. (SH. Sentrert på ryggen/nedre nakke) Bilde: trikvetra (tre spisse ovaler som overlapper) med sirkel som overlapper nær kanten.
4. (SH. En på hver side av ryggtafla) Bilde: Ikoniske fremstillinger av Peter (til høyre) og Paulus (venstre)

«Per» har vokst opp på et mindre sted langs bibelbeltet på sørvestlandet. Han er utdannet prest og jobber i en alternativ prestestilling i en storby (ikke som menighetsprest) hvor han er mye i kontakt med unge mennesker. Han fremstår som en rolig, gjennomtenkt og litt stereotypisk akademisk fyr. Da er det interessant å få vite at han har tatoveringer på store deler av ryggen og på brystkassa som en bare får sett om han vrenger av seg.

Da jeg intervjuet Per på en kafé i Oslo fortalte han om sin interesse for tatoveringer fra ungdommen av og at han allerede som 19-åring, i naiv tiltro til kjærligheten, tatoverte navnet på kjæresten over hjertet sitt. Forholdet varte ikke, men interessen for tatoveringer bestod, og han fikk kjærestens navn dekket til av et kjent religiøst motiv, kjent fra katolsk tradisjon (Sacred heart).⁵⁰ Etersom han kom lenger i teologistudiene og fikk erfaringer med flere kristne åndelige tradisjoner, har han latt seg tatovere med motiv fra urkirken/Hellas (ordet ichtys), keltisk tradisjon (trikvetra)⁵¹ og den (foreløpig) siste: to store ikon-fremstillinger (typisk for den ortodokse øst-kirken) av Paulus og Peter.

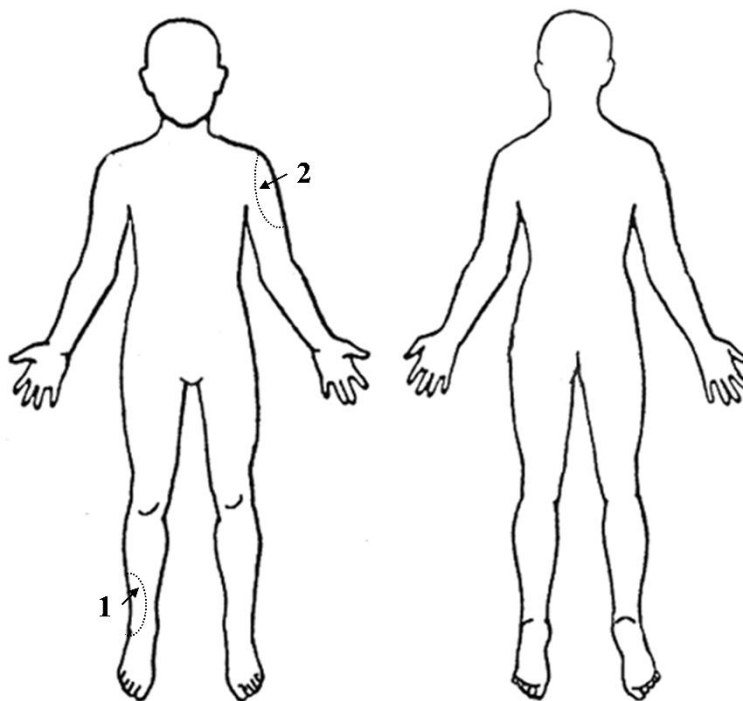
⁵⁰ Per er ikke alene om å angre på sine tatoveringer, 14,8 prosent både i Norge (InFact, 2013) og 14% i USA (Braverman, 2012)

⁵¹ Treenighetssymbol: Trikvetra ble også brukt bl.a. på norske mynter på Harald Hårdrådes tid (1046-66) og på penger fra Northumbria i 940-årene samt gamle keltiske kors. (Ursin, 1975)

3.1.3 Den profesjonelle presten

Figur 3 Illustrasjon av «Line» sin tatovering (i kronologisk rekkefølge)

1. (SH. På siden av høyre legg) Bilde: Blomst + Greske bokstaver: χάρις (charis= nåde)
2. (SH. På venstre skulder) Bilde: Engel med ansikt (uten ansiktstrekk) som vender oppover. Feminin og sterk i form. Med boksehansker.

«Line» kommer fra et lite sted i Nord-Norge. Hun er en sporty småbarnsmamma som er glad i kaffe, rettferdighet og miljø. Hun jobber som menighetsprest i en menighet i nærheten av en by på Østlandet. Jeg intervjuet henne i et privat hjem et sted på Østlandet.

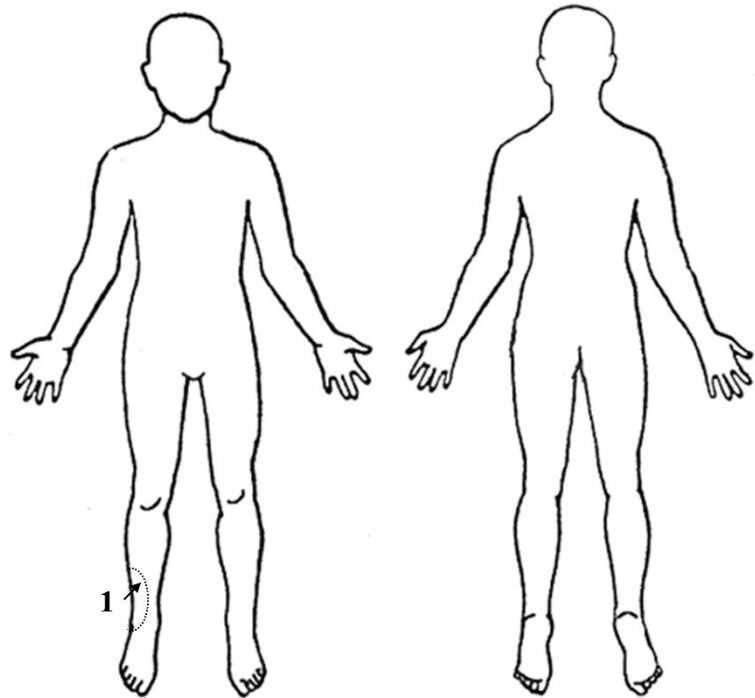
Line har tatovert seg første gang som del av en tatoveringspakt med en kompis, da de fullførte teologistudiet. Det ble en påskeblomst samt ordet «nåde» på gresk ved foten for å ha et solid grunnlag å «stå på». Den neste tatoveringa var av et bilde som Line hadde tenkt på helt fra første året på studiet: En sterk og feminin engel med boksehansker på. Den har senkede hender, men er klar for å kjempe mot urettferdighet. Engelen er basert på en skulptur av en kjent Oslo-kunstner. Skulpturen og tatoveringa kostet omtrent det samme, men en av dem ville bare blitt stående på kontoret, så valget var enkelt for Line.

Line hadde en mengde interessant tanker og utsagn både om hennes tatoveringer, hvordan de var et uttrykk for hennes tro og identitet. Hun hadde en sterk bevissthet rundt sin rolle som prest og representant for kirka, og hvordan tatoveringene hennes passet inn i dette, og når de ikke gjorde det.

3.1.4 «More than meets the eye»-presten

Figur 4 Illustrasjon av «Siri» sine tatoveringer (i kronologisk rekkefølge)

1. (SH. På siden av høyre legg) Bilde: Keltisk kors med sommerfugl som flyr opp fra korset.

«Siri» jobber som prest i en spesiell menighet på Østlandet. Hun har røtter fra innlandet og bor også der mens hun pendler til jobben hennes i en større by. Jeg møtte Siri på Menighetsfakultetet og intervjuet henne på et møterom der.

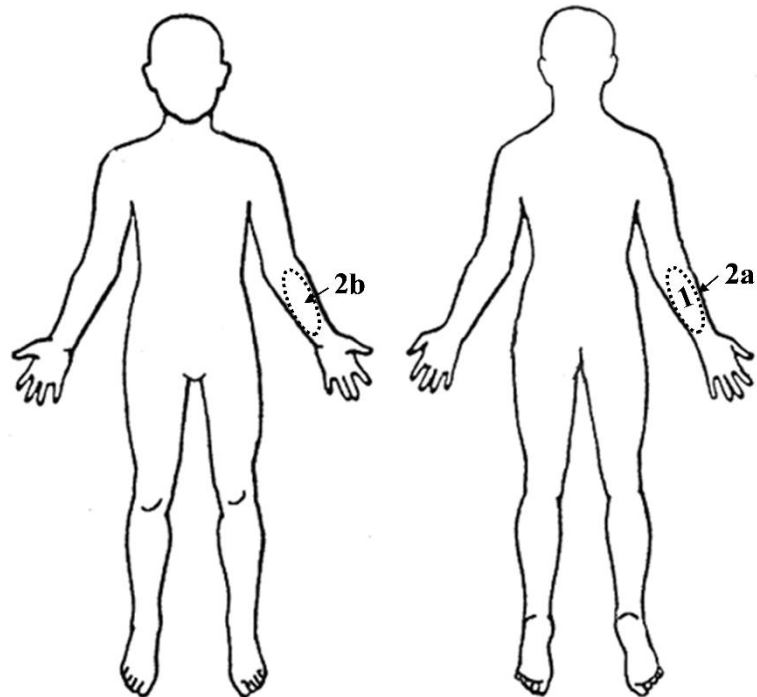
Siri har en beskjeden fremtoning, og virker som en stereotypisk «snill og flink pike». Dette er hun klar over og derfor var del av motivasjonen for å ta en tatovering, å bryte med fordommene – og å være litt «bad». Hun søkte altså aktivt å koble seg på en del av de negative stereotypiene som finnes om tatoverte, blant annet at 50% opplever tatoverte som mer opprørske (Braverman, 2012). Crossley skriver «Awareness of the perspectives of others awakens a desire for recognition [which can be] an impulse which can generate cohesion and conformity but also conflict and change.» (Crossley, 2006, s. 99) Her virker det som Siri ønsket å endre seg for å komme ut av sitt «snill pike»-skall.

Når det gjelder motiv for tatoveringa så var det mindre rebelsk, med et keltisk kors og sommerfugler som flyr opp fra det. Begge er kristne symboler, som også bærer på personlig mening for Siri.

3.1.5 Den «kors(be)festede» ungdomsarbeideren

Figur 5 Illustrasjon av «Tor» sine tatoveringer (i kronologisk rekkefølge)

1. (SH. På høyre underarm - utsiden) Bilde: Kors med stråler ut fra det
2. a) (SH. På høyre underarm - utsiden) Eføyblader i krans [type seierskrans, ikke full sirkel] rundt kors (det vil si rundt tatovering 1)
b) (SH. På venstre underarm - innsiden) Stilistisk krusifik (tynne linjer og ansiktsløst) med sirkel gjennom og Maria stående nede til venstre

Jeg møter «Tor» på en kafé i Oslo. Han vokste opp i en «kirkefamilie» på Østlandet, så veien til å jobbe med ungdomsarbeid, konfirmanter og musikk som voksen var kort. Han er gift og småbarnsfar. Han er rocka i utseende og det passer godt for han er også med i band.

Sin første tatovering tok Tor sammen med broren etter at de hver for seg hadde ønsket seg en tatovering i lengre tid. Tor har spesifikk estetisk smak og markerer avstand fra den tradisjonelle nord-amerikanske tatoveringstradisjonen. Han designet selv motivet for den første tatoveringa si, et kors med stråler, plassert på underarmen. Seinere tilføyde han en eføykrans rundt denne, i tillegg til at han tatoverte et ikon med en Maria-figur på den andre underarmen.

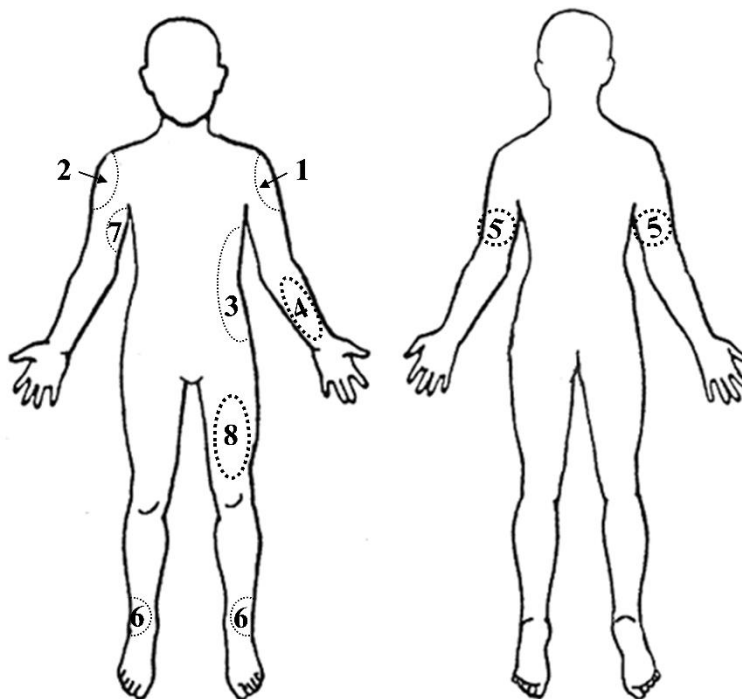
Tor var veldig bevisst plasseringa av tatoveringene der de nesten alltid synes,⁵² men hvor det samtidig er mulig å dekke dem til ved behov. Han har også plassert dem sånn at de begge peker mot publikum når han spiller med bandet sitt: «Og det blir jo også en sånn ice-breaker da. Folk kommer bort liksom med øl nummer fire i hånda og spør om jeg er sånn type kristen.» (Tor)

⁵² Han sier i intervjuet at han nesten alltid går med t-skjorte

3.1.6 Pønkepresten

Figur 6 Illustrasjon av «Ida» sine tatoveringer (i kronologisk rekkefølge)

1. (SH. På venstre skulder) Bilde: Hodeskalle. Logoen til det amerikanske pønkbandet Misfits
2. (F. På høyre skulder) Bilde: Hjerter med pil gjennom og banner over hvor det står «Silver» (bandtatovering)
3. (F. På venstresiden/ribbein) Bilde: Anker (gjort i New School-stil) med banner: «Hold fast»
4. (F. På undersiden av venstre underarm) Bilde: Jesus-tatovering (katolsk ikonografi med bleeding heart)
5. (SH. På baksiden av hver overarm) Greske symboler π - bokstaven pi (venstre) og Φ – bokstaven phi (høyre)
6. (F. På hver ankel) Bilde: en svale på hver side med bannerene «Mom» (venstre) og «Dad» (høyre)
7. (F. På undersiden av høyre overarm) Bilde: Spillkort/ess med tekst oppå: «Life is not a matter of holding good cards, but sometimes playing a poor hand well» (Sitat av Jack London)
8. (F. På forsiden av venstre lår) Bilde: Rose med teksten «Hanoi rocks» under. (Bandnavn)

Når man ser «Ida» er det kanskje ikke så mange som ville gjettet at hun nesten er ferdig utdannet prest, for hun passer (heldigvis) ikke inn i stereotypien. Med farga hår, piercinger i ansiktet og hele 10 tatoveringer så er hun kanskje en som heller hadde passet inn i «avvikler» delen av tatoveringsforskningen. Og så var, og er, hun del av et av de såkalte «avvikler»-miljøene som er blitt forsket på, nemlig pønkmiljøet.

Ida har siden tenårene funnet seg til rette i miljøet og de kulturelle uttrykkene (moten, musikken, og modifikasjonene – tatovering og piercing). Men å sjonglere de to identitetene og miljøene som pønkmiljøet og kristen har ikke bare vært lett. Som konsekvens har hun en av de mest dramatiske fortellingene av alle mine informanter, nemlig om da hun ble slått ned for å være kristen (se kapittel 3.3.2).

3.2 Tatoveringsnarrativene

Jeg vil i dette underkapittelet presentere deler av informantenes fortellinger om sine tatoveringer kategorisert etter DeMellos 6 tatoveringsnarrativ-tema (se kapittel 2.3.2).

3.2.1 Individualitet

Gunnar elsker musikk og de fleste tatoveringene hans er knyttet til musikk på en eller annen måte (et platecover, en bandlogo), så da han som siste tatovering tok en G-nøkkel sa han:

Og G-nøkkelen sier seg selv. Jeg har oppvokst med musikk i alle år, er musiker. Spiller mye og det er en så integrert del av hvem jeg er og tjenesten min, at derfor så ble det – jeg måtte ha en. På ett eller annet tidspunkt måtte det jo inne en G-nøkkel eller noen noter. (Gunnar)

Tor ville ha full kreativ kontroll da han tok sin første tatovering. Han stod for research, design og leverte ferdig tegning til tatovøren av hva han ville ha på kroppen. Han sier: «det var jo et ønske om å lage noe eget da. Så det å finne en mal og noe som noen andre hadde laget, det var ikke så aktuelt.» (Tor) Litt paradoksalt er det da at han velger verdens mest kjente symbol, nemlig korset, med noen få justeringer. Dette er likevel en tatovering som sier noe om Tor sin trostilhørighet og dermed hva som rører seg på innsiden. Senere velger Tor å dekorere tatoveringen sin med en annen tatovering av en eføy-krans, fordi han hadde eføy hjemme. Denne gangen gir han tatovøren ansvar for å lage design, så hans kreative ideologi er ikke så konsekvent. Og han tok en tatovering av et ikon som var nært knyttet til hans kones familie:

«For det var jo et bilde som var på en måte veldig sånn fra hennes familie da, og hennes side da. Så følte jeg på en måte at jeg solgte meg litt inn i familien ved å på en måte påføre meg... Det var nok en liten – eller i hvert fall et argument til da for å ta den.» (Tor)

Her ser vi Tor bruke et ytre symbol for å skrive seg inn i sin kones families historie - deres narrativ.

Jeg var i et pønkmiljø der det var veldig kult og populært med tatoveringer og alle band de ofte hadde masse tatoveringer så det var litt sånn «nå er jeg voksen, nå kan jeg gjøre som jeg vil». Og grunnen til at jeg valgte Misfits var at det var favorittbandet

mitt. Og jeg tok venstre siden, som er hjerte-siden. Det var veldig nøye planlagt. Og det er på en måte ikke en veldig spesiell tatovering. Det er mange som har den logoen, men det ble spesielt for min del. (Ida)

Vi ser her at Ida, i tillegg til å markere en tydelig gruppetilhørighet til pønkmiljøet, så får tatoveringen en dypere personlig mening for henne, selv om mange har akkurat dette symbolet tatovert

3.2.2 Spiritualitet

Line har tatt en påskeblomst (med symbolikken fra påskas budskap om oppstandelse og ny start), med en tekst, og en betydningsfull plassering:

Så har jeg da «charis» som betyr nåde. Og jeg valgte plasseringa på foten fordi at når jeg skulle ut og jobbe som prest og videre i livet, så tenkte jeg at det å ha det som grunnlag – sånn nærmest føttene - vil jo være noe som jeg alltid gikk ut på det grunnlaget, med den nåden som jeg selv har fått og jeg skulle gå videre ut med nåde. Ja, og ha oppstandelsens mulighet og håp som grunnlag for min gjerning og mitt liv videre. (Line)

Både Siri og Per fortalte i sine intervjuer om en opplevd tilhørighet til ulike kirkelige tradisjoner, og til økumenikk. Siri formulerer det slik:

At det ble keltisk er vel, jeg har alltid hatt en dragning da mot de britiske øyer generelt, og da særlig Skottland og Irland kanskje. Og glad i mye bønner og salmer fra – ja, det er jo Iona-tradisjonen da. Så hadde jeg ei søster som var utvekslingsstudent på naboøya til Iona for noen år siden. Og det var der jeg kjøpte det korset jeg har rundt halsen, som da er laget av en lokal gullsmed, og etter modell av kors som er på eller i Iona-klosteret. Ja, så har jo det vært viktig for meg da, det korset. Ja, og hvorfor akkurat det keltiske har blitt så viktig er jeg ikke helt sikker på, men det er noe med, ja, den åndeligheten – ja, det høres veldig rart ut å si åndelighet, for jeg er veldig lite åndelig, men... (Siri)

Som vi ser av sitatet kunne dette fint også vært plassert under individualitet, da tatoveringa både handler om de åndelige aspektene ved den keltiske tradisjonen, og til hennes personlige tilknytning blant annet gjennom søstera.

Gunnar har en mengde spirituelle tatoveringer, men i likhet med DeMellos informant Sally T, ønsket han etter hvert å gjøre noe bare for estetikken: «Og ornamenteringen er jo litt sånn: Nå er vi over på pynt. [begge ler] Det kommer til et punkt hvor det blir pynt også.» (Gunnar)

3.2.3 Personlig vekst

Som en overgangsrite har det vært og er det vanlig å bruke kroppskunst og å tatovere seg sammen som gruppe, gjerne med lignende symboler. Hemingson skriver: «I moderne urbane kulturer, der grensen mellom barn og voksne blir stadig mer utvisket, og der unge som regel ikke har spesielle overgangsriter, er det mange som tar saken i egen hånd.» (2011, s. 10) Både Siri⁵³ og Line valgte å markere slutten av teologistudiet på denne måten: «Jeg har lenge hatt lyst på en tatovering, og anledningen for at jeg tok den tatoveringa var at jeg var ferdig på studiet. Og da hadde jeg en liten pakt med en kompis – vi tok en liten tatoveringspakt.» (Line)

En annen som tok en tatovering knyttet til DeMellos tema personlig vekst er Gunnar som tok tatovering av hans søster og fars dødsdato etter de begge døde med noen måneders mellomrom. «de dødsårene og sånn. Og det sier jo seg selv. Det er min måte å «pay tribute» og igjen. Noe med det symbolske. Nært hjertet selvfølgelig» (Gunnar)

3.2.4 Kroppens hellighet

Alle mine informanter fortalte om hvordan de for (de fleste) tatoveringene hadde brukt lang tid, og i flere tilfeller år, på å bestemme seg for at de skulle tatovere seg og hvilket motiv de skulle velge, noe som antyder at de tar kroppene sine på alvor. Line kommenterer: «Jeg opplever jo at de fleste som tar tatoveringer ikke tar en ferdiglaget tatovering, men tar noen ting som betyr noe for en selv og som kanskje betyr noe annet enn det som faktisk vises.» (Line) Ida forteller om da hun skulle ta sin første tatovering: «Den hadde jeg planlagt dritlenge, prøvde å bestille time til 18-årsdagen min, men det var fullbooket, så jeg tok den et par dager etter 18-årsdagen min.» (Ida) Ikke bare hadde Ida planlagt tatoveringen i flere år, men hun var så ivrig at hun tok den så fort hun kunne etter hun var over lovlig alder

Tor bekrefter også det DeMello fant, at tatoverte fra middelklassen ofte tar avstand fra den tradisjonelle tatoveringstradisjonen som er utbredt blant de lavere klassene: «Og så – ja, det

⁵³ Siri måtte vente en stund på ledig tid hos tatovøren hun ønsket. Hun hadde et spesielt ønske om akkurat han.

var litt sånn – vi var veldig opptatt av å ikke ha sånn tradisjonelle tatoveringer da. Med sånne roser og sånne ting da. Sånn type Ed Hardy-looken – for det er stygt! Det er vi ganske enige om.» (Tor). Interessant er det å merke seg at det som hos DeMello skulle være det som endret folks oppfatning av tatoveringsfeltet, nemlig flinke tatovører med kreativitet og kunstnerbakgrunn, heller ikke ser ut til å ha en høy stjerne hos Tor. Han nedsnakker tradisjonelle tatoveringer (ofte med ferdige tegninger), men forteller samtidig hvordan han og broren selv designet sin egen tatovering uten å gi rom for at tatovøren skulle kunne uttrykke seg kunstnerisk:

[...] min idé, tror jeg. Bare fordi jeg synes det er fint. Veit ikke helt hvor jeg har fått den ideen fra. Og så satt vi vel bare. Han satt ved et dataprogram og så bare på en måte gjorde det da. Han er på en måte såpass god at han kan gjøre ting. Og så synes jeg det var ganske dull't med bare det, så da la vi på disse strålene. Så dette var på en måte – det var ikke noe opp til han tatovøren. Vi kom liksom med en skisse og sa «Gjør det!» Så gjorde han det. For da var jeg litt sånn: Jeg tør ikke å overlate – i hvert fall ikke den første – til tilfeldigheter så jeg risikerer å sitte igjen med noe jeg ikke liker. (Tor)

Ida forteller om noen tatoveringer hun har tatt mer spontant, da hun ble ringt av en kompis og spurt om hun ville ha en tatovering med en gang, men også motivet på denne var et motiv hun hadde planlagt. Hun forteller: «Jeg var litt sliten, så fikk jeg plutselig melding av en kompis som sa: «Jeg har besøk av en tatovør fra ett eller annet land, du er ikke gira på å tatovere deg når du først er på Vestlandet og få det dritbillig?» Jeg bare: «OK! Her er bilde av det jeg har lyst til å ta.»» (Ida)

3.2.5 Kvinners motivasjon

Siri forteller at hun ikke liker stempelet hun tenker hun har på seg (de generaliserte andres forventninger hvis vi skal bruke Mead) og gjør en form for opprør mot denne litt udefinerte makten ved å la seg tatovere. Ved å ta en ganske synlig tatovering (på leggen) bryter hun også med noen av stereotypiene hun ønsker å rømme fra. «Gjennomgående blir også synlige tatoveringer betraktet som maskuline fordi de befinner seg på offentlige steder på kroppen. Mindre synlige tatoveringer blir ansett som mer uskyldige og feminine.» (Hjemdahl, 2006, s. 49, sitert hos Fossaskåret, 2009, s. 44)

3.2.6 Moderne primitive

Likevel har altså to av mine informanter valgt nettopp tatovering som et uttrykk for sin kristne tro. I likhet med dem som oppvurderer det primitive, vektlegger de to kroppens og kroppskunstens naturlighet. Videre er også ønsket om å tilhøre et større hele felles for dem alle. Mens primitivistene søker universell gyldighet i «det som alltid har vært», tegner imidlertid de to andre seg bokstavelig talt inn i Guds bilde. Her er det også påfallende at de kristne informantene primært tatoverer seg for å vise hvilken tradisjon de ønsker å tilhøre, mens primitivistene, som nevnt, først og fremst er ute etter å vise hvem de ikke er. (Ellingsen, 2008, s. 71)

Hvor enn de moderne primitive er som fenomen så kan jeg ikke finne i intervjumaterialet at det er noen av informantene mine som nevnte disse, eller argumentere lik dem.

3.3 Identitetsperspektiver

Som vi så i forrige delkapittel så er tatoveringsnarrativene fulle av fortellinger knyttet til identitet, så identitetskonstruksjon gjennom refleksive fortellinger (Giddens) er noe som i aller høyeste grad foregår, og vi har sett hvordan informantene på ulike måter interagerer med omverdenen og deres forventninger til dem (Mead). Under intervjuene stilte jeg alle informantene følgende spørsmål: I hvilken grad vil du si at din(e) tatovering(er) sier noe om hvem du er? (her spurte jeg videre «om troen din?») og I hvilken grad vil du si at din(e) tatovering(er) definerer hvem du er ovenfor andre? (med tilleggsspørsmål om dette var noe de vurderte og eventuelt ønsket da de ble tatoveret, og hvordan plasseringen av tatoveringene spiller inn) I de følgende underkapitlene skal vi trekke frem noen eksempler på dette

3.3.1 Tatoveringer som indre identitetsmarkører

Per forteller om at for han er tatoveringene primært personlige, men at han kan vise dem frem om det faller seg naturlig, for eksempel på sommeren:

Ja, det var litt bevisst. Det er jo fordi det er jo litt sånn personlig rett og slett. Det er personlige ting jeg har tatoveret og det – det er på en måte ikke noe jeg er flau over eller noe sånt. Jeg er jo prest, så det er jo ikke tvil om at jeg har en tro og har med religion å gjøre, sånn at det er jo ikke det jeg skjuler. Men jeg synes det er morsomt å

kunne få lov til å ha noen hemmeligheter kanskje. At det – eller få lov til å møte folk uten at det med en gang skal danne seg en idé eller tanke om hvem jeg er. Selv om de da har gjort det, men at ideen er da at jeg er uten tatoveringer. Men ja, det er egentlig det: at jeg har litt lyst til å kontrollere de tingene selv. Men jeg går jo gjerne med singlet om sommeren for eksempel. (Per)

3.3.2 Tatoveringer som ytre identitetsmarkører

Line ser kanskje på sine tatoveringer som ytre identitetsmarkører, men hun ønsker ikke at det skal være det første folk ser når hun treffer nye:

Så jeg er litt opptatt av at det ikke skal definere meg. De skal bli kjent med meg, så finner de kanskje ut etter hvert at jeg har en tatovering. Og jeg opplever jo at folk – de tar det ganske fint. Når de først har blitt kjent med meg, så – og da godtar de det også. Sånn er det i hvert fall i min erfaring. Det er ingen som vil støte meg bort eller hva de tenker inni seg, det kan jeg jo ikke vite noe om så lenge de ikke sier det. Men ja, det er jeg bevisst på at det ikke skal definere meg. (Line)

Line fikk en reaksjon fra en eldre person og vi ser at hun antar hva vedkomne tenker om henne og deretter forholder seg til dette (jf. Mead): ««Oj, har du fått deg tatovering.» Og så sier de ikke så mye, og da tenker jeg «Ja ja, du likte det ikke, men det er greit.»» (Line)

Tor forteller om en prosess som han omtaler som en «utviklingsperiode» hvor han prøvde ut ulike ytre identitetsmarkører:

Motivasjonen bak var liksom – jeg vet ikke jeg – det var liksom sånn jeg da var i en periode i livet da hvor jeg prøvde liksom å finne en stil. Det er jeg ikke så opptatt av nå lenger. For eksempel jeg brukte mye caps. Kjøpte masse nye klær. Hadde en sånn utviklingsperiode i livet. Og da fikk jeg bare lyst på det [tatovering] og da tenkte jeg at jeg kunne likeså gjerne bare gjøre det. (Tor)

Her kan vi trekke inn det Giddens skriver om vårt ytre som «a means of symbolic display, a way of giving external form to narratives of self-identity» (Giddens, 1991, s. 62) Når Tor skulle finne ut hvem han ønsket å være eksperimenterte han med flere ulike ytre uttrykk, som klær og hodeplagg, og endte opp med en tatovering. Som en kontrast til det flyktige identitetseksperimentet er det interessant å merke seg at motivet for tatoveringa var et kors og

nettopp et symbol på noe som ikke endrer seg, og en form for gruppetilhørighet - jf. Durkheim: «tattooing should be the most direct and expressive means by which the communion of minds can be affirmed. The best way of proving to oneself and to others that one is a member of a certain group is to place a distinctive mark on the body.» (ifølge Crossley, 2006, s. 12).

Gruppetilhørighet

Et tegn på ytre identitet kan være at man frivillig eller ufrivillig blir assosiert med en gruppe. I forrige avsnitt så vi et eksempel på at Line ikke alltid ville bli assosiert med gruppen av «de tatoverte» som førsteintrykk.

Det mest dramatiske konsekvensen for å få sin(e) identitet(er) «avslørt» av hennes tatovering har Ida, når identiteten som kristen og som pønk ble satt opp mot hverandre:

Også var det, det var ikke på Blitz, men det var en av de gamle folka som alltid var på Blitz i 40-årene som jeg møtte da jeg stod utenfor en konsert på John Dee, etter et britisk pønkband hadde spilt. Som kom bort til meg og lurte på om jeg var kristen siden jeg hadde tatovert Silver. Og så sa jeg at jeg var det og at jeg skulle bli prest. Og han ble skikkelig provosert og spyttet på meg og gikk sin vei, men så kom han tilbake og spurte om jeg var seriøs. Og da ble jeg så sur at jeg sa «jeg er så mye mer pønk enn du kommer til å bli noensinne, fordi jeg tør å stå for det jeg tror på» Så han slo meg ned da. På grunn av det. (Ida)

3.4 Tjenesteperspektiver

Alle informantene ble under intervjuene spurt på hvilken måte tatoveringene deres påvirker deres tjeneste, om hvilke negative og positive konsekvenser det har hatt, og hvilke reaksjoner de har møtt fra kolleger og menighetsmedlemmer i ulik alder. Jeg spurte dem også alle om de kjente til noen kontroverser knyttet til tatoveringer og kristen tro, eventuelt hvilke, og hvordan de hadde reflektert rundt dette i forbindelse med å bli tatovert. Resultatene var overraskende positive.

3.4.1 Personlig tro

For å fungere godt i kirkelig tjeneste må man kunne pleie egen tro. Prestene lover til å med i ordinasjonsløftet de avlegger å «selv av hjertet legge vinn på å leve etter Guds ord, og i studium og bønn å trenge inn i de hellige skrifter og den kristne tros sannheter.» Så når flere av informantene forteller hvordan deres tatoveringer er med på å minne dem om deres tro kan dette være med å påvirke tjenesten positivt.

Line sier om når hun har en dårlig dag og ikke vil dra på jobb:

Så minner de meg på – den ene [ved foten] at dette er grunnlaget for min tjeneste, jeg har denne jobben, jeg er satt til å gjøre den, og at den også er uavhengig av meg selv av og til, fordi det er en rolle, og at det gjør at det fint kan virke uavhengig av meg selv fordi at hvis jeg tar på alvor det at Gud er større og troen er større og nådegrunnlaget ikke avhenger av meg, så kan jeg likevel gjøre det. Så det er en litt sånn påminnelse om det da når jeg egentlig ikke har lyst til å gå på jobb. Sånn sett så kan de hjelpe meg da – mer enn en post-it-lapp liksom. (Line)

Ellers kan hun oppleve å «gjenoppdage» tatoveringa si og få en påminner om troen:

Av og til går det lenge mellom hver gang jeg tenker på den og av og til blir det sånn «Åja, det er det jeg har der ja.» Det sier jo noe om det. «Ja, sånn var det, ja» Så blir det en sånn påminner da. (Line)

3.4.2 Yrkesetisk selvrefleksjon

Flere av informantene oppgir at de gjør yrkesetiske refleksjoner og valg knyttet til sine tatoveringer. Grevbo (1997, s. 39ff) trekker frem 7 ulike yrkesetiske innfallsvinkler til preste-tjenesten. Denne artikkelen er del av pensum på teologistudiet, så mine presteinformanter vil ha vært borti disse, ellers mener jeg de er relevante også for hvordan andre kirkelige ansatte kan tenke om yrkesetikk. Den første er den sjelesørgeriske, hvor idealet er å være ærlig om sine tilkortkommenheter og fremstå som det Henri Nouwen kaller «den sårede helbreder». Gunnar, med sin åpenhet om en utfordrende livsvei, og filosofi om å være ærlig om livet og seg selv passer inn under denne måten å tenke på:

Men de kristne elevene liker veldig godt den [«little is much»-tatoveringa], for mange av dem er oppvokst i en litt sånn krav-kultur – sånn at du må få til, du må sørge for å få folk inn i menigheten, du må være flink, du må aldri falle, du må liksom ... - og så møter dem da en forkynnelse som er helt annerledes. Hvor vi snakker om tilgivelse som det er den mest naturligste ting i verden, og det det jo. Hvor vi snakker om å trå feil. Hvor vi innrømmer at livet er ikke enkelt. Det er ikke sånn man begynner å tro så blir alt bare peachy clean, da er det liksom. Og når de da får det kombinert med et sånt mission statement, det betyr veldig mye for de skjønner at dette handler faktisk ikke om meg. Det er ikke jeg som må yte, det er ikke jeg som må prestere, dette handler om nåde og å bare gjøre seg tilgjengelig. Så for mange av dem så har det betydning en del. Og det er jo en bonus for min del. (Gunnar)

Ellers forteller både Gunnar, Ida og Line om at de forsøker å ta hensyn, ikke støte og fremstå nøytral når de er sammen med eldre (Gunnar), og når de er i sørgesamtaler og begravelser.

Line forteller:

For sånn på jobben så er jeg jo bevisst på å dekke den til, sånn at det ikke skal provosere hvis at jeg vet at nå skal jeg, for eksempel i en begravelse, så passer jeg på å alltid dekke til for å unngå å støte folk mer enn nødvendig da. For man vet aldri når folk vil reagere. [...] Ja, for da tenker jeg at da skal ikke fokuset være på meg og mine ting uansett. [...] Hvis jeg skal på eldretreff, så tar jeg alltid lange skjorter på og sånn. (Line)

Dette kan sies å representere den borgerlige innfallsvinkelen til yrkesetikken, hvor man som kirkelig medarbeider skal oppføre seg pent og sømmelig, og ikke være til anstøt. Grevbo skriver at utfordringen til dem som tenke slik er «å utvikle tilpasningsevne og naturlig fintfølelse slik at man ikke ødelegger kommunikasjonsmulighetene ved sleivethet og ubetenksomhet.» (Grevbo, 1997, s. 40f) Dette kan se ut til å være nettopp det flere av informantene prøver på. Kan det tenkes at Meads symbolske interaksjon også spiller inn på informantenes yrkesidentitet, og at de formes av menighetsmedlemmenes antatte forventninger som et «generalisert andre»?

Som kontrast til den borgerlige måten å se tjenesten sin på har vi den demokratiske innfallsvinkelen⁵⁴ og den uvørne⁵⁵, som begge kan sies å handle om ikke å skulle gjøre seg kunstig til, men være den man er og i sistnevnte tilfelle nyte livet til det fulle. Er det «presten som er som oss» som vi er vitne til når Line forteller fra en vigselssamtale: ««ja, presten har tatovering, da skal det gå bra.» [begge ler] Da ble det liksom litt mer avslappet for da følte de liksom at «jaja, men hun er også sånn som oss liksom.»» (Line)

Som et apropos kan det nevnes den siste innfallsvinkelen som Grevbo har kalt den dagbladske. Denne handler om å følge med i tiden, og trender i den, og kanskje er det nettopp det våre kirkelige medarbeidere, som også er Millennials, gjør?⁵⁶

3.4.3 Manglende motstand

Med det som er beskrevet om tatoveringer og assosiasjoner til sjømenn, kriminelle, bikere, og andre lite verdsatte grupper hadde jeg en forventning om at informantene ville ha hatt noen negative erfaringer fra sin tjeneste. Men flere melder om at de ikke har opplevd noe negativt.

Knyttet til dette tema melder det seg en metodologisk utfordring: Jeg har kun data fra informantenes perspektiv. For å finne ut hva kolleger og menighetsfolk synes om den kirkelige medarbeideren tatoveringer kunne jeg, om det hadde vært tid og rom til dette, gjort observasjoner og intervjuet andre. Et spørsmålet er: Ville folk sagt fra om de ikke likte tatoveringa? Dette har jeg ikke lest forskning om, men fra en livstid i Den norske kirke, og et halvt liv som kirkelig ansatt vil jeg påstå (med en viss anekdotisk tyngde) at det ikke er kultur for å konfrontere de man er uenige med ansikt til ansikt. Så om noen skulle mene at tatoveringer er synd, eller bare ikke liker dem, så er det kanskje ikke sikkert at de har sagt fra om det – i hvert fall ikke direkte. Dette reflekterer også blant annet Line over: «Jeg har ikke fått noen negative reaksjoner på det, men de fleste som reagerer negativt vil vel kanskje la være å si noen ting? [...] Så de bare velger å forholde seg tause.»

⁵⁴ Tanken er at alle er like, og presten skal først og fremst være et vanlig (med)menneske og nøye seg med det.

⁵⁵ Utfordring: «å våge å leve helt og fullt – uten sikkerhetsnett – til Hans ære som gav oss livsgleden og evnen til å nyte.» (Grevbo, 1997, 41f)

⁵⁶ Jamfør Pew Research Center (2010) om utbredelsen av tatoveringer blant Millennials.

3.4.4 Positivt engasjement

Siri ble på grunn av tatoveringen sin tatt frem på gudstjeneste og er blitt brukt i konfirmantundervisning:

Jeg ble jo faktisk trukket frem, eller hva heter det. Jeg var med som tekstleser i konfirmasjonsgudstjeneste der jeg bor og der var det ei som hadde vært med som konfirmantleder som skulle holde tale til konfirmantene som bare trakk meg fram fordi hun skulle snakke om korset som symbol, så hun spurte meg først. Så hun spurte «Er det noen som har lagt merke til noe på den her», da gikk jeg med kjole fordi det var en varm dag. Så hun liksom bare pekte på. Ja, så det var jo veldig morsomt. Og jeg har også en kollega som tok bilde og brukte det i en preken senere hvor han viste det på powerpoint. (Siri)

Etter en periode med sorg opplevde Gunnar å finne hjelp i en sang av Bon Jovi, som han senere tok som tatovering:

Og da var det at av alle ting, så var det Bon Jovi som kom med en låt som jeg har elska i mange år, som jeg plutselig hørte for første gang igjen. Plutselig så betydde den noe mere enn bare å være en kul låt. Refrenget går jo: «Faith. Know you're gonna live through the rain. But right now we have to keep the faith. Don't let all your love turn to hate. Right now we have to keep the faith. Don't you know it's never to late? But now we have to keep the faith.» Og det ble igjen en sånn derre påminnelse for meg – jeg er veldig glad i ord. Bruker mye ord, jobber mye med ord – og det ble igjen en sånn derre okay, nå er følelsene mine borte, det eneste følelsen du har i møte med det herre det er sinne. Og du føler Han langt borte, men det er nå, det er nå du må se hva du er laga av. Det er nå du ikke må glemme å tro. Og dermed så ble det en sånn naturlig påminner for meg og derfor også så synlig (Gunnar)

Et år senere når han kommer tilbake til skolen har elevene hans malt dette på veggen for han for å vise støtte: «en veldig nydelig bihistorie var at cirka et års tid etter at jeg tok den så døde både faren og søstera mi i løpet av under fire måneder, og elevene mine skulle dekorere klasserommet og da malte de den på veggen uten at jeg fikk vite det.» (Gunnar)

Line reflekterer over at det at hun er tatovert «har blitt som et sånn icebreaker da» (Line). Tatovering og tatoveringer som icebreaker og samtalestarter har vi også vært inne på at

brukes av blant annet INK180 og Pop-Nikolov fra Makedonia.⁵⁷ Line har også fått positiv tilbakemelding fra kolleger: «[Ansatt på bispekontoret:] «Ja, men den må du gjerne vise frem!» Ja, så det kommer liksom litt overraskende fra hvor de positive tilbakemeldingene kommer fra da.» (Line) Her har en kollega engasjert seg positivt i Lines kroppskunst og oppmuntret henne til å være mer frimodig i å vise den.

3.4.5 Kjennskap til kristenkontroverser

Line sier hun har hørt noe om «reglene som står i bibelen» [referer til 3. Mos. 19,28], men avviser dem med «at vi lever i den nye pakt, så da: «Vi har lov til alt, men ikke alt gagnar», men hvis det kan styrke min tro så tenker jeg at det ikke er negativt.» (Line) Her ser vi både en avvisning av verset i 3. Mos. 19,28 med lignende referanser som den katolske kirke bruker (jf. Mena, 2017). I tillegg deler hun verset fra Paulus (1. Kor. 6,12 og 10,23) som oppmuntrer til frihet under ansvar.

⁵⁷ Se kapittel 2.2.6

4 Avslutning

4.1 Oppsummering

I denne avhandlingen har jeg forsøkt å gi noen svar på problemstillingen «Hvilke symboler og motiver tatoverer kirkelige medarbeidere seg med? I hvilken grad fungerer tatoveringene som indre og ytre identitetsmarkører? Og hvordan påvirker de arbeidshverdagen?»

Det har jeg gjort ved først å legge frem oppgavens hvorfor, hva og hvordan i innledningen. Jeg begrunnet altså avhandlingsarbeidet i personlig interesse for feltet, medieinteresse for tatoveringer, og relevansen av både identitetsforståelse og kulturforståelse for kirkelige medarbeidere og andre som vil lese denne avhandlingen. I det innledende metodedelkapittelet la jeg frem hvordan jeg hadde utarbeidet forskningsdesignet for avhandlingsarbeidet, gikk gjennom både styrker, svakheter og utfordringer en slik kvalitativ undersøkelse kan ha. Jeg la også frem ulik forskning fra inn- og utland og så at det var flere betenkeligheter ved denne – både alder, kontekst og tilgjengelighet.

I mitt hovedteorikapittel har jeg, for å bygge opp en forståelse for tatovering som fenomen, presentert først den generelle og den spesifikt kristne tatoveringshistorien. I den generelle så vi hvordan tatovering har eksistert i nesten samtlige kulturer så lenge menneske har vært her, men at det har endret seg dramatisk i ulike tidsepoker og steder. For eksempel var det knapt noe tatovering i det kristne vest Europa gjennom hele middelalderen. Vi så videre at tatoveringer ble gjenintrodusert til Vesten gjennom sjøfarere, og de innfødte de tok med tilbake, spesielt James Cook og Omai.

Fra da av har tatoveringskulturen fulgt to parallellspor, et høykulturelt (med stor interesse fra overklassen, og de kongelige) og et lavkulturelt (med sjømenn, soldater, fanger, prostituerte, og andre i de lavere klasser). Ettersom den sistnevnte vokste, avtok den førstnevnte, og det var først på 1960-tallet og utover at tatovering igjen skulle få bedre «rykte» og bli populært blant middelklassen. I dag er det i ferd med å bli «allemannseie» og i Millennials-generasjonen er nesten 40% tatovert, og gjerne med flere tatoveringer.

De kristne har hatt ulik tilnærming til tatovering ettersom de har vært majoritet eller minoritet. I urkirka og i dagens Egypt (bl.a.) tatoverte kristne seg for å vise troa si og for å vise gruppetilhørighet, mens i majoritetssituasjoner og steder hvor tatovering ble knyttet til

hedensk kultur og riter ble tatoveringskultur undertrykket og forbudt. I nyere tid har tatovering vært omstridt (kanskje mest i USA) og man har diskutert riktig forståelse av enkelttekster (som 3. Mos. 19,28) og om kristne generelt bør holde seg unna tatovering.

I delkapittelet om identitet presenterte jeg to store sosiologer og identitetsteoretikere, George Herbert Mead og Anthony Giddens. Begge kjennetegnes av refleksivitet, men mens Mead fokuserer på hvordan vi bygger identitet gjennom sosial interasjon og det generaliserte andres forventinger til oss, så mener Giddens identitet først og fremst oppstår som personlige refleksive fortellinger som stadig er under utvikling. For begge kan tatoveringer forstås som en eksternalisering av vår indre identitet.

I et eget kapittel så jeg nærmere på Margo DeMellos forskning på det moderne tatoveringsmiljøet. Hun fant at tatoveringsmiljøet hadde endret status ved hjelp av kunstutdannede tatovører og at middelklassen nå tatoverte seg. Disse ville ikke knytte seg an til tidligere tradisjoners symboler, men konstruere deres egne tatoveringsnarrativer.

I empirikapittelet presenterer jeg de ulike informantene⁵⁸ og deres faktiske tatoveringer i første del, deretter presenterer jeg først deres tatoveringsnarrativer, så noen perspektiver på indre og ytre identitet, før jeg ser på hvordan informantene har opplevd å være tatovert i tjeneste i kirka.

Det jeg fant er at det var mange som hadde flere religiøse tatoveringer, men også tatoveringer for andre deler av deres personlige identitet (som musiker, pønker, bl.a.). På ulike måter følte de tatoveringene deres sa noe om hvem de var, spesielt om troen deres, men flere understreket at det var primært for seg selv, og de prøvde i ulike sammenhenger å dekke til tatoveringene for andre.

Kanskje det mest interessant funnet, i mine øyne, er at det med unntak av en episode i pønkmiljøet hvor en av informantene ble slått ned, ikke ble meldt om noen utfordringer knyttet til det å være kristen medarbeider og tatovert. Noen reflekterte over at det kan handle om at vi ikke er flinke til å si ifra i kirke-Norge. Det som derimot flere meldte under intervjuene var at de hadde hatt positive erfaringer som tatovert, hvor tatoveringene fungerte som «icebreaker» enten i vigselssamtale eller på pub'en.

⁵⁸ 3 kvinner, 3 menn. 4 prester, 1 ungdomsarbeider, 1 lærer ved kristen folkehøgskole. Alle Millennials.

Jeg skulle gjerne lagt frem enda flere deler av informantenes tatoveringsnarrativer for analyse, men tid og plass tillater meg ikke det dessverre.

4.2 Perspektivering/utblikk

Hvis jeg skal komme med noen perspektiver og utblikk til slutt, så er det noen punkter jeg vil nevne.

I *Understanding the worldview of Generation Y* (Savage, Collins-Mayo, Mayo, & Cray, 2006) skriver forskerne om Gen Y eller Millennials manglende forståelse for tradisjonelle kollektive symboler, som for eksempel flere av de kristne. Dette ser ut til å korrespondere med utviklingen innen tatoveringsfeltet: Der har det gått fra makrofortellingene om hele kulturer som delte symboler (for eksempel Maorienes Moko), og man kunne lese hvem man er ut fra dem. Til individuelle (mikro)fortellinger, om de personlige identitetene. Disse er viktige i og for seg, men er vi vitne til en individualisering av symboler og en relativisering av tradisjonsforståelsen? I så fall får dette konsekvenser for det kirkelige undervisningsfeltet: Vi kan ikke ta for gitt at barn og unge forstår våre symboler, og vi må lære dem opp.

Som jeg var inne på innledningsvis er det veldig mange ulike ruter jeg kunne valgt i mitt forskningsdesign, og jeg håper noen tar opp stafettpinnen og gjør nettopp det. Det vil si forsker videre, for eksempel gjør en kvalitativ studie lik de ulike gjort i USA om kristne og tatoveringer. Jeg er i så fall åpen for å bistå med det jeg har opparbeidet meg av ekspertise.

Personlig skulle jeg gjerne hatt både mer tid på å skrive mer om dette. Allerede i første intervjuet sa Gunnar at «Det er egentlig bok du skulle skrevet!». Og det å alliere seg med en god fotograf, og ta bilder av og kunne få lov til å videreformidle fortellingene om det vakre, det skumle, om tro, tap, håp, og kjærlighet hadde vært (og kan bli?) fantastisk. Så kanskje er ikke masteravhandlingsformatet min favoritt – men det har vært en spennende reise.

Så tror jeg helt til slutt at tatoveringstrenden ikke er i ferd med å snu, men at vi snarere vil se stadig flere tatoverte og mer imponerende tatoveringskunst – og bak dem vil det ligge en mengde spennende historier, så vær åpen, lyttende og positivt nysgjerrig, så får du kanskje en ny tatovert venn, og kanskje til og med lyst til å ta en selv?

Litteraturliste

Artikler

Carlsen, Terje (2004). Tatovering som meningsdannelse. *Tidsskrift for Den norske legeforening*, Årg. 124, nr 13/14, 1802-1803.

Firmin, Michael W.; Tse, Luke M.; Foster, Janna; Angelini, Tammy (2008). Christian Student Perceptions of Body Tattoos: A Qualitative Analysis. *Journal of Psychology and Christianity*, Vol. 27, No. 3, 195-204.

Grevbo, Tor Johan S. (1997). Yrkesetikk for prester : Noen pastoralteologiske og pastoralpsykologiske synspunkter. I Morland, Egil (Red.), *Yrkesetikk for prestar* (s. 39-62). Oslo: Den norske kirkes presteforening.

Jones, C. P. (1987). Stigma : Tattooing and Branding in Graeco-Roman Antiquity. *The Journal of Roman Studies*. Vol. 77, 139-155

Koch, J. R., Roberts, A. E., Armstrong, M. L. & Owen, D. C. (2004). Correlations of Religious Belief and Practice with College Students' Tattoo-Related Behavior. *Psychological Reports*, Vol. 94(2), 425-430

Kosut, Mary (2014). The Artification of Tattoo : Transformations within a Cultural Field. *Cultural Sociology*, Vol. 8(2), 142–158

Millner, Vaughn S., Eichold, Bernard H. (2001). Body Piercing and Tattooing Perspectives. *Clinical Nursing Research*, Vol.10 (4), 424-441

Sagoe, D., Pallesen, S. & Andreassen, C. S. (2017) Prevalence and correlates of tattooing in Norway: A large-scale cross-sectional study. *Scandinavian Journal of Psychology*, Vol.58(6), 562-570.

Scheinfeld, Noah (2007). Tattoos and religion. *Clinics in dermatology*, Vol. 25(4), 362-366

Schildkrout, Enid (2004). Inscribing the body. *Annual Review of Anthropology*, Vol.33, 319-344.

Vik, L. J., Breidablik, H., Ekeland, T. & Meland, E. (2004). Kroppsdekorering, helse og identitetsutvikling. *Tidsskrift for Den norske legeförening*, Årg. 124, nr 7, 960-962.

Yeung, K. & Martin, J. L. (2003). The Looking Glass Self: An Empirical Test and Elaboration. *Social Forces*, Vol. 81, nr 3. 843-879.

Bøker:

Bibelen (2011). Oslo: Bibelselskapet

Crossley, Nick (2006). *Reflexive embodiment in contemporary society*. Maidenhead: Open University Press.

DeMello, Margo (2000). *Bodies of inscription: A cultural history of the modern tattoo community*. Durham: Duke University Press.

DeMello, Margo (2007). *Encyclopedia of body adornment*. Westport, Connecticut: Greenwood Press.

Giddens, Anthony (1991). *Modernity and self-identity : Self and society in the late modern age*. Cambridge, England: Polity Press.

Gilbert, Steve (red.) (2000). *Tattoo history : a source book : an anthology of historical records of tattooing throughout the world*. New York, New York: Juno Books.

Green, Terisa (2003). *The tattoo encyclopedia : a guide to choosing your tattoo*. New York: Simon & Schuster.

Hemingson, Vince (oversatt av Bielenberg, Tore-Jarl) (2011). *Tatovering : designguide : håndbok i kroppskunst*. Oslo: Spektrum.

Hesselt van Dinter, Maarten (2005). *The world of tattoo : an illustrated history*. Amsterdam: KIT Publishers.

Johannessen, A., Tufte, P.A & Kristoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*, 4. utg. Oslo: Abstrakt forlag.

- Kraft, Siv Ellen (2005). *Den ville kroppen: Tatovering, piercing og smerteritualer i dag*. Oslo: Pax Forlag.
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*, 2. utg. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Mifflin, Margot (1997). *Bodies of subversion : a secret history of women and tattoo*. New York: Juno Books.
- Oettermann, Stephan (1984). *Tecken på huden : Tatueringens europeiska historia*. Stockholm: Symposium Bokförlag.
- Repstad, Pål (1998). *Mellom nærhet og distanse*, 3. utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Rubin, Arnold (red.) (1988). *Marks of Civilization : Artistic transformations of the human body*. Los Angeles, California: Museum of Cultural History.
- Rush, John A. (2005). *Spiritual Tattoo : A Cultural History of Tattooing, Piercing, Scarification, Branding, and Implants*. Berkeley, California: Frog, Ltd.
- Sanders, Clinton R. (2008). *Customizing the Body : The Art and Culture of Tattooing*, revised and expanded edition. Philadelphia: Temple University Press.
- Savage, S., Collins-Mayo, S., Mayo, B. & Cray, G. (2006). *Making sense of Generation Y : The world view of 15-25-year-olds*. London: Church house publishing.
- Sullivan, Nikki (2001). *Tattooed Bodies : Subjectivity, Textuality, Ethics, and Pleasure*. Westport, Connecticut: Praeger
- Svennevig, Tor Ola (2013). *Norske sjømannstatoveringer = Norwegian sailors' tattoos*. Kolbotn: Magikon.
- Svensson, Birgitta (1998). *Tatuering : Ett sinnligt äventyr*. Stockholm: Nordiska.
- Ursin, J. (1975). *Kristne symboler : En håndbok*, 3. utgave. Oslo: Gyldendal norsk forlag.

Internett:

Abildlund, Andreas (2014, 29. april). Hadde vikingene tatoveringer? Hentet fra <https://forskning.no/arkeologi-historie/2014/04/hadde-vikingene-tatoveringer>

Barane, Kristine Brandsdal (2017, 30. mars). Unge tatoverer seg i fylla: Står i fare for hepatitt, streptokokker og blodsmitte. *Dagbladet*. Hentet fra <https://www.dagbladet.no/nyheter/unge-tatoverer-seg-i-fylla-star-i-fare-for-hepatitt-streptokokker-og-blodsmitte/67438409>

Braverman, Samantha (2012, 23. februar). One in Five U.S. Adults Now Has a Tattoo. Hentet fra http://www.vanishingtattoo.com/tattoo_facts.htm

Cooper-White, Macrina (2015, 26. januar). Strange New Tattoo Discovered On 'Ötzi The Iceman' Mummy. *The Huffington Post*. Hentet fra https://www.huffingtonpost.com/2015/01/26/otzi-iceman-new-tattoo_n_6546884.html

Datatilsynet (2016, 27. januar). Hva er en personopplysning? Hentet fra <https://www.datatilsynet.no/om-personvern/personopplysninger/>

Frank, Priscilla (2015, 24. august). 15 Deep Thoughts On Why Tattoos Are The Most Eloquent Way To Speak Without Words. Hentet fra https://www.huffingtonpost.com/entry/15-deep-thoughts-on-why-tattoos-are-the-most-eloquent-way-to-speak-without-words_us_55d4dce2e4b055a6dab2a07b

Heinrichs, Kevin (1999, 24. mai). Tattoos no longer taboo? *Christianity Today*, 43 (6), 17. Hentet fra <http://www.christianitytoday.com/ct/1999/may24/9t617b.html>

Honeycutt, Will (2014, 9. september). 7 'Ms' to Answer When Considering a Tattoo. Hentet fra <http://www.crosswalk.com/family/singles/is-it-biblical-for-christians-to-get-tattoos.html>

INK180 (2016). The INK 180 Story. Hentet fra <http://ink180.com/the-ink180-story/>

Jordheim, Trygve W. (2015, 26. mai). De mest populære kristen-tatoveingene. *Vårt Land*. Hentet fra <https://www.vl.no/tro24/de-mest-populere-kristen-tatoveringene-1.360687>

Kilde Aarebrot, Stian B. (2010, 1. mars). Tattoo / piercing. Hentet fra <http://www.verdidebatt.no/innlegg/43579>

Kirkerådet, Den norske kirke (2015). Strategiplan for likestilling mellom kjønn i Den norske kirke 2015-2023. Hentet fra https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/planer-visjonsdokument-og-strategier/plan_likestilling_2015_bm_web.pdf

Krutak, Lars (2010). Tattooing in North Africa, The Middle East and Balkans. Hentet fra http://www.vanishingtattoo.com/north_africa_tattoo_history.htm

Lee, Ian (2016, 6. September). Ancient tattoo artists still making their mark in Jerusalem. *CNN*. Hentet fra <http://edition.cnn.com/2016/09/06/middleeast/jerusalem-tattoos-lee/index.html>

Lindvåg, Andreas W. H. (2016, 7. mars). Fortsatt få kvinnelige prester i kirken. *Vårt Land*. Hentet fra <https://www.vl.no/nyhet/fortsatt-fa-kvinnelige-prester-i-kirken-1.698566>

Little, Jane (2015, 6. juli). Nadia Bolz Weber: A pastor for America's outsiders. *BBC News*. Hentet fra <http://www.bbc.com/news/33377925>

Lysholm, Birgitte H. (2014, 7. april). Tatoveringen har blitt trendy. Hentet fra <http://www.kk.no/livstil/tatoveringen-har-blitt-trendy-67824126>

Mena, Addie (2017, 19. Juli). What did the Early Church say about tattoos? *Catholic News Agency*. Hentet fra <https://www.catholicnewsagency.com/blog/what-the-early-church-had-to-say-about-tattoos>

Myklebust, Anders (2015a, 1. juni). Dette sier Bibelen om tatoveringer. *Vårt Land*. Hentet fra <https://www.vl.no/tro24/dette-sier-bibelen-om-tatoveringer-1.362493>

Myklebust, Anders (2015b, 1. juni). Søker helbredelse gjennom tatoveringer. *Vårt Land*. Hentet fra <https://www.vl.no/tro24/soker-hellbredelse-gjennom-tatoveringer-1.362495>

Pew Research Center (2010). MILLENNIALS - A Portrait of Generation Next. *Confident. Connected. Open to Change*. Hentet fra <http://www.pewsocialtrends.org/2010/02/24/millennials-confident-connected-open-to-change/>

Royal Museum in Greenwich (2017). Tattoos in Europe: from slaves and sailors to kings and tsars. Hentet fra <http://www.rmg.co.uk/discover/explore/tattoos-europe-slaves-and-sailors-kings-and-tsars>

San Martín, Inés (2015, 27. juni). Tattoos aren't just a fashion statement for Egypt's Copts. *Crux*. Hentet fra <https://cruxnow.com/faith/2015/06/27/tattoos-arent-just-a-fashion-statement-for-egypts-copts/>

Stølen, Tomas (2014). George Herbert Mead. *Store norske leksikon*. Hentet fra https://snl.no/George_Herbert_Mead

Nielsen, Torben H. (2015). Anthony Giddens. *Store norske leksikon*. Hentet fra https://snl.no/Anthony_Giddens

Watkins, Terry (udatert). To tattoo or not to tattoo : A Christian response to the tattoo. Hentet fra <http://www.av1611.org/tattoos/intro.html>

Avhandlinger

Andreassen, Karoline (2008). *Den moderne kroppskunsten : et studie av tatovering som felt i Norge i dag*. (Masteroppgave i sosiologi). Universitetet i Tromsø, Tromsø.

Curtis, Cynthia (2013). *Spiritualities of the Displaced : An Ethnographic Study of Homeless Lived Faith* (Doktoravhandling i teologi). Divinity School of Duke University, Durham, Nord-Carolina.

Ellingsen, Linda E. (2008). *Kropper som snakker : en studie av religiøst motivert kroppskunst*. (Masteroppgave i religionsvitenskap) Universitetet i Bergen, Bergen.

Follett, John A. (2009). *The Consumption of Tattoos and Tattooing : The Body as Permanent Text* (Doktoravhandling i filosofi). University of Wolverhampton, Wolverhampton.

Fossåskaret, Geir (2009). *Med identitet på utsida : eit kulturanalytisk perspektiv på identitetskonstruksjonar og smertekjensle ved tatovering* (Masteroppgåve i kulturvitskap) Universitetet i Bergen, Bergen.

Melvik, Mona (2011). *Tatoveringspraksiser og meningsskaping : Tatoveringsmotivenes rolle i identitetshåndtering*. (Masteroppgave i sosialantropologi). Universitetet i Bergen, Bergen.

Andre kilder

InFact (2013). Markedsundersøkelse om tatoveringer utført for Erazé. Upublisert [delt med forfatter per e-post].

Lov om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven). Lov 14. april 2000 nr. 31.

Vedlegg

Vedlegg A: Godkjenning fra NSD

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfages gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Gunnar Heiene
Det teologiske menighetsfakultet
Postboks 5144 Majorstua
0302 OSLO

Vår dato: 13.10.2015

Vår ref: 44889 / 3 / AH

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 27.09.2015. Meldingen gjelder prosjektet:

44889	<i>Merket for livet - merket for evigheten? Tema: Hvilke symboler og motiver tatoverer kirkelige medarbeidere seg med? I hvilken grad fungerer tatoveringene som indre og ytre identitetsmarkører og hvordan påvirker disse deres tjenestese?</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Det teologiske menighetsfakultet, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Gunnar Heiene</i>
<i>Student</i>	<i>Eivind Hildre Spilling</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 14.01.2016, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Åsne Halskau

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uiso.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kjyre-swarva@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVE, Universitetet i Tromsø, 9007 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@svt.uit.no

Intervjuguide

Fase 1: 1. Løst prat (5 min)

Rammesetting

- *Uformell prat*

Snakke om tidsrammene for intervjuet, og gangen i intervjuet (1. informasjon 2. spørsmål 3. tilbakeblikk, oppsummering og oppklaring.)

2. Informasjon (5-10 min)

- *Si litt om temaet for samtalen (bakgrunn, formål)*

Min bakgrunn er at jeg ved siden å ha jobbet med barn og unge i kirkelig sammenheng i mange år, har jeg også studert på Master i kirkelig undervisning (kateket).

Grunnen til at jeg vil intervju deg er at jeg skriver masteravhandling og der ønsker jeg å se på kristne medarbeidere som har valgt å la seg tatovere med religiøse symboler, hva de legger i dette og hvordan det påvirker dem.

Jeg har selv mange tatoveringer, og masse tanker om dette temaet og en del ulike erfaringer fra jobbsammenheng, men jeg skal forsøke å holde disse for meg selv i denne intervjusammenheng, så kan vi heller snakke mer om det når det formelle intervjuet er over.

- *Forklar hva intervjuet skal brukes til og forklar anonymitet*

Jeg skal i tillegg til å intervju deg, utføre 3-5 lignende intervjuer, for deretter å analysere og sammenligne deres svar knyttet opp mot ulik forskning, teori og historie. Jeg vil i oppgaven og i eventuelle referanser til dette intervjuet i møte med andre anonymisere deg (så godt det lar seg gjøre), og vil be deg om, så godt det lar seg gjøre, anonymisere evt. tredjepersoner du måtte ønske å omtale. Om det er noen temaer som skulle være beskyttet av taushetsplikt ber jeg deg unngå disse. Om du skulle komme til å si noe som vi sammen finner ut av ikke bør være med i en transkripsjon av dette intervjuet, noterer jeg dette og unnlater å transkribere dette.

- *Spør om noe er uklart og om respondenten har noen spørsmål*
- *Informert om opptak, sørg for samtykke til ev. opptak*

Jeg ønsker å ta et lydopptak av dette intervjuet, transkribere intervjuet, for så å slette lydopptaket. I tillegg vil jeg gjøre noen notater underveis, samt jeg vil be deg illustrere og beskrive tatoveringene dine på et skjema jeg har med. Du mottok et samtykkeskjema i forkant av dette intervjuet, og jeg har en kopi av dette her, trenger du å se noe mer på dette, eller kan du gi ditt samtykke til at dette er et frivillig intervju og at du godtar at intervjuet blir tatt opp og at jeg gjør enkle, ikke personsensitive notater underveis?

- *Start opptak*

**Fase 2:
Erfaringer**

3. Overgangsspørsmål: (15 min)

- *Praktisk oppgave kan erstatte overgangsspørsmål*

Før vi begynne selve intervjuet, kan du på denne illustrasjonen markere hvor du selv har tatoveringer, forsøke å tegne et bilde av dem og nummerere dem kronologisk i den rekkefølgen de ble laget?

- *Sjekkliste eller oppfølgingsspørsmål*

Kan du forklare hva man ser på de forskjellige bildene, så skal vi komme nærmere inn på betydningen av dem etterpå.

**Fase 3:
Fokusering**

4. Nøkkelspørsmål: (50-60 min)

- Hva tenkte du i forkant, underveis og etter du tok din (første) tatovering?
 - Hva symboliserer denne tatoveringen?
 - Hvordan reagerte din familie, dine venner, folk fra menigheten?
 - Var det en spesiell foranledning/bakgrunnshistorie til at du tok tatoveringen da du gjorde det? Hvilken?
 - Hva tenker du om denne tatoveringen nå i etterkant? Ville du tatt den på nytt? Hva ville du eventuelt endret på?
- (Stille lignende spørsmål om prosessen rundt evt. andre tatoveringer)
- I hvilken grad vil du si at din(e) tatovering(er) sier noe om hvem du er?
 - Hvordan sier tatoveringene dine noe om troen din?
- I hvilken grad vil du si at din(e) tatovering(er) definerer hvem du er ovenfor andre?
 - Var dette noe du vurderte og eventuelt ønsket da du tatoverte deg?
 - Hvordan påvirker plasseringen av tatoveringen(e) din(e) dette?
- Du jobber nå/har tjeneste i en kristen sammenheng. På hvilken måte har din(e) tatovering(er) påvirket din tjeneste?
 - Hvilke negative konsekvenser har det hatt, om noen?
 - Hvilke positive konsekvenser har det hatt, om noen?
 - Hvilke forskjellige reaksjoner møter du fra kollegaer, barn og unge, øvrig menighet/evt. kristen sammenheng?
- [Hvis dette ikke allerede er diskutert:] Kjenner du til evt. kontroverser knyttet til kristne og tatoveringer?
 - På hvilken måte har disse påvirket deg?
 - Satte du deg inn i dette, og eventuelt tatoveringshistorie før du tok din (første) tatovering?

**Fase 4:
Tilbakeblikk**

5. Oppsummering (ca. 15 min)

- *Oppsummere funn*
- *Har jeg forstått deg riktig?*
- *Er det noe du vil legge til?*
- *Takke*

Vedlegg C: Informasjonsskriv og samtykkeskjema

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

«Merket for livet – merket for evigheten?»

Bakgrunn og formål

Prosjektet er en masteravhandling ved Det teologiske menighetsfakultet.

Formålet med prosjektet er å undersøke om kristne/kirkelige medarbeidere bevisst velger å tatovere seg med religiøse og/eller andre motiver, hvorvidt dette er en del av deres identitetsnarrativ, og hvordan dette påvirker deres tjeneste.

Dette vil jeg forsøke å få noen svar på ved å utføre semi-strukturerte kvalitative intervjuer med 4-6 informanter primært i aldersgruppen 18-35 (kjent som Millennials eller Generasjon Y), med mulighet for å intervjues på Østlandet. Dere er rekruttert gjennom mitt eget nettverk av venner og bekjente, og deres venner og bekjente.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Å delta i denne studien vil for deg innebære å delta i et intervju på ca 1,5 time. Det vil gjøres lydopptak under intervjuet. Lydopptaket vil transkriberes med anonymiserte navn, innen få dager etter intervjuet og deretter slettes. Dine personlige opplysninger, inkludert dette samtykkeskjema, vil ikke oppbevares sammen med eller på andre måter kunne knyttes til det transkriberte datamaterialet.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Jeg er den eneste som vil ha tilgang til personopplysningene om deg. Kun jeg og min veileder vil ha tilgang til den anonymiserte transkripsjonen av intervjuet. En håndskrevet liste med personopplysninger knyttet til en koblingsnøkkel, vil oppbevares innelåst på studiestedet separat fra digitale, anonymiserte transkripsjoner av intervju.

Det vil etterstrebases en full anonymisering i publikasjonen av denne masteravhandlingen, men på grunn av avhandlingens personlige og til dels personidentifiserende tematikk vil det gjøres en vurdering på hvorvidt avhandlingen er egnet til offentlig publisering eller ikke. Du vil bli gitt beskjed om det sistnevnte er tilfelle, eller i motsatt tilfelle motta en kopi av avhandlingen.

Prosjektet skal etter planen avsluttes 15. desember (og ikke senere enn 14.1). På det tidspunktet vil alt av nedskrevne personopplysninger destrueres og transkripsjonene av intervjuene slettes.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med *[mitt navn]* på telefon *[mitt mobilnummer]*, eventuelt veileder for prosjektet professor Gunnar Heiene på telefon 22590617/92452775.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)